

Összeállító: PINTÉR PÁLNE

Összeállítás ideje: 1980.

TART.: RÉGI NÉPSZOKÁSOK ÉS HIEDELMEK

37 lap, 1 rajz, 6 foto

Földrajzi mutató: KAPOLY

Szakkutató: XIX, A

PAPÍRIPARI VÁLLALAT

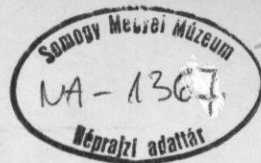

KISKUNHALASI GYÁRA

LELTÁRISMÁS.

ÁTVÉNYEZVE AZ EGYS. LTK. 4358-as TÉTELE ALÓL

4358 / 1980 adattár!

BÜLCSŐTŐL A SIRIG.

RÉGI NÉPSZOKÁSOK ÉS HIEDELMEK. SZÜLŐFALUMBANN KAPOLYONN.

BEVEZETŐ.

A Somogy megyei Kapoly községben születtem, 1912 - ben. Mivelhogy 1937- ig, ott nevelkedtem és laktam, alkalnam volt megfigyelni a helyi szokásokat. Engem már akkor is érdekelték, az öregektől hallott történetek, hiedelmek, mesék. Pedig még akkor hallani sem lehetett a Néprajz gyűjtésről.

A velem egykorú lányok csufoltak is érte, hogy én midig az öregeket bujom. Szerítem halgatni a meséiket. Így ~~xxxxxxxxxxxx~~ újítottam föl az Öregszülémtől tanult "Hidasmaster" című pünkösdi játékot is, amit férjhezmenésemig, 1937- ig, minden pünkösd elsőnapján eljátszottuk. Azóta ott is feledésbe ment ez a szép népszokás.

Személyesen ismertem a falu gyógyászeit, viaszöntőit, piócázó asszonyait. Személyesen részt vettem a gyermek csinyekben, sőt nagylány koromban sem vettem meg mókás népszokásokat. Tamának öltöztem, dísznő ülések és Hushagyó bál alkalmával.

Mikor elkezdtem a Néprajz gyűjtést, megpróbáltam gyarapítani a saját emlékezetemet. Elmentem szülőfalumba, érdeklődtem a velem egykoruaktól és idősebbektől.

Ahogy említettem egy- egy népszokást vagy játékot, csodákozva mondták: - Jézusom, hát te még erre is emlékszel? !...

Igy csak a saját visszaemlékezésem szerint írtam le a régi szokásokat, hiedelmeket. "Bülcstől a sirig" címmel. Statisztikai adatokkal nem ált módomban részletezni, mivel abban az időben nagy volt nálunk a vallás ellentét. Így csak a Reformátusok népszokásait írtam le, mivel ezeket ismerem.

•/•

I. Rész .

SZÜLETÉS ÉS GYERMEKKOR.

A két világháború közötti időben , nagyon nyomoruságos helyzete volt a nincstelen családoknak . Még a paraszt családoknak sem volt módjukban , hogy a születendő gyermekük számára új anyagot vegyenek pelenkának . Ők is az elhasznált ruháikat szabdalták föl pelenkának . A szegény nincstelen családok pedig a folthatán foltos ruháikat darabolták föl pelenkának , amit már foltozni sem volt érdemes . Az sok pisit fölívott . De még gumipelenka sem volt , amelyik pólyavánkos nappal átázott, azt éjjel meg szárogatták a sporhelt válára téve .

Ezért vót az ^amondás , ha bement valaki egy kisgyermekes házhoz, Azt mondta : - " De jó gyerek szag van ! " Mert a huzatot és pelenkát hiába mosták ki , a pólya tollba bele száradt a pisi szaga . Csak a harmincas évek után jött forgalomba a gumipelenka . Azután már megszűnt a " Gyerek szag " .

TERHESSÉG ALATTI TILALMAK.

- A terhes anyákat régen sokféle tilalom kötötte , terhessége alatt .
1. A terhes asszony nem csodálhat meg semmit , mert megláccik a gyerekén . De ha a hüvejkujját a ruhája derék kötésibe dugja , akkor nem láccik meg rajt .
 2. Ha valamitől megijed , ahová odanyul , ott lesz rajt a gyel . Az én anyám is megijedt egy egértől , mikor a legidősebb nővéremet hordta . Egy szőrös barna folt lett a nővérem vállán .
 3. Szárittó kötél alatt tilos áttoujni , mert akkor a kődőkzsinyor rátekeredik a kicsi nyakára .
 4. Aki letagaggya a terhességit , annak meghal a gyereke .
 5. Ha kutyát vagy macskát megrug , csúnya szőrös gyereke lesz .
 6. Ha tökört lop , kopaszfejű gyereke születik .
 6. Ha uborkát lop , nagy órru gyereke születik .

MAGZATELHAJTÁS .

A főlszabadulás előtti nehéz időszakban , sok menyecske volt a magzatelhajtás áldozata . A szegények a nincstelenség miatt akartak szabadulni a sok gyerektől . A módos gazdag menyecskék pedig azért , hogy a birtok el ne széleggyen . Többréleképp próbáltak szabadulni ternességüktől . Vót aki leánder levelit főzött , annak levit itta meg . Aki nemtudta , mennyit ihat belőle , az bele is halt . Vót aki kínegyezett főző^{la}ny nyelivel szúrta föl a méhébe . Bi-

Bizony ez is életveszélyes volt. A módos gazdák akiknek módjában állt jól megfizetni, az ehhez értő bábát, ott ritkább volt a haláleset. De a szegény nincstelen családanyák, saját maguk próbálták szabadulni terhességüktől. Ezek közül sok megszabadult **örök**re a családjától és az életétől is. Nekik nem volt anyagi tehetségük, hogy **Bábát** fogadjanak e célra.

./.

A SZÜLÉS ÉS A CSECSEMŐ VÉDESE A RONTÁSTÓL ÉS EGYÉB SZOKÁSOK.

Mikor eljött a szülés ideje, megkezdődött a szülőfájás, valaki elment a bába asszonyért. Régen, mi "Gólyanéninek" hívtuk a bába asszonyt, mert mi azt hittük hogy a gólya hozza a kisbábát. Kórusba kiabáltuk tavasszal, ha megláttunk egy gólyát: hogy: "Gólya, gólya vaslapát! Hozzá! nekünk kisbábát!"

A bába megérkezésekor, elkészítette a szülőágyat. Mindenféle tarka rongyokat teregetett a szülőágyra, így mentették az ágyneműt. A tarka rongyokat könnyebben kimosták, mert bizony nem mindenkinél volt váltás, ágyneműből.

Utánna megvizsgálta, jól fekszik-e a gyerek. Tiszta dísznőzsírral kente a szülőnőt, hogy könnyítse a szülést. Ha ágyban fekve nem bírta a szülést az anya, sámlira ültette, vagy letérdeltette, hogy egy nagyobb erőt tud adni.

Ha meglett a kicsi, ollóval elvágta a kódközsínyort, majd jól megpacskúta a hátát, seggit. Utánna megfőrsztötte a bába. Főrsztés után az anya kötényébe csavarta a kicsit és az anya mellétette. Addig ott volt amíg rendbe tette az anyát a bába.

A magzatburok eltávolodással is megszenved az anya. Ilyenkor egy üres sörös üvegbe fújatott a bába az anyával, akkor könnyebben elment a magzatburok. / Régen ezt "mássának" nevezték/.

Ha valami anyagyel volt a csecsemőn, háromszor egymásután bekenye a bába a másával, attul elműt az anyagyel. Mikor rendbe tette az anyát a bába, azután kivette a kicsit az anya kötényéből és bepólyázta. Azért tette az anya kötényébe a kicsit, az anya mellé, nehogy a rontók elcseréljék másikkal.

Körösztülésig az anya mellett fekűt a kicsi, nehogy a rontók kicseréljék. Csak a korosztulás után tették bolcsóbe. Rontás ellen, a kislány balcsuklójára piros szallagot kötöttek, a fiukéra kék szallagot. Ezt egyéves koráig hordta. Éjjelre fokhajma gírízdet dugtak a kulcslikba, a söprűvel pedig belül betámasztották az ajtót, nehogy bemehessen a boszorkány, megrontani a kicsit.

A magzatburkot jól elásták, nehogy a kutyák elvigyék, mert

akkor meghalt a gyerek. A baba két hétig járt a szülőasszonyhoz fürdetni és a pelenkát is Ő mosta ki. A csecsemő kódköre egy pénz érmet rászított a baba, hogy pénzes legyen ha megnyól.

A kódközsínyort mikor leszáratt, rongyba csavarna eltették, hétéves korában kibontatták a gyerekekkel. Ha kibogozta, akkor ügyes lett nagykorába, ha nem bogozta ki, ügyetlen lett életiben.

Szemverés ellen úgy védték a kicsit, visszajárul atták rá a kis üngöt, vagy az alsó fejkötőt. Ha a kicsi bámullójának azt mondta az anya hogy: "Szemed a seggibe!". Akkor nemártott neki a szemmel verés. Körösztüllésig nem hatták magára a csecsemőt, nehogy kicserélje a boszorkány.

A szülőágyra az anyán kívül nem ülnetett más, nehogy elvigyék a kicsi nyugalmát. A lábbal született gyerekekre azt mondták: "Bata lesz mert lábbal gyűtt a világra!"

A csecsemők hintópóra régen a katlan ódalárul lekapart égettpor vót, vagy finom liszt. Körösztüllésig nem vitték ki a csecsemőt a lakásbul, mert a keresztületlen "pogány" gyereket a boszorkányok meg rontották.

A gyerek pelenkáit egy éves korig, nem hagyták kint éccakára, nehogy megrontcsák a rontók a gyereket. A télen született gyerekek böcsője fölé, üres tojásnéjbul, papírszárnyu madarat készitettek. Azt kendercénával a bölcső fölé akasztották, ott röpködtették. Mert a madárlátta gyerek, gyors eszű lett, akár a rőppenő madár. Nyáron pedig a tornácba tették ki a csecsemőt a fűrösztő teknyőbe, hogy láthassa a rőpülő madarakat. Mert akkor még nem vót babakocsi.

NEV VÁLASZTÁS, KOMA HIVÁS ÉS KÖRÖSZTÜLLÉS.

A módosabb gazdáknl az első szülött gyereket nem a szülők nevére keresztüték, hanem az öregszülők akaratóból az Ő nevükre. A második gyereket már a szülők nevére keresztüték.

A szegény családoknl, ahun sok gyerek született, az elsőket a szülők nevére, többit keresztyszülők nevére keresztüték. Vagy pedig arra keresztüték, amilyen napon született a kicsi. Az ilyenre aszonták hogy: "vele hozta a nevit".

A módos gazdák több keresztyszülőt hívtak, vót aki nyólc, tiz komát is hívott. A "komahívás" a baba "feladata vót. Ő ment el meghívni a komákat, a keresztüllés előtt egy héttel. Ezért keresztülléskor, "komapént" kapott a keresztyszülőktül.

Az első koma, aki keresztviz alá tartotta a csecsemőt, az vitte magával a keresztüllő paplant. ~~XXXX~~.

Az ő karjára tette az anya keresztülendő pólyást, ő tartotta keresztviz alá a csecsemőt. Hazafelé már főlváltva vitték a többi keresztanyák is.

A keresztanyák, az esküvői ruháikba öltözve mentek a keresztülésre. Általában vasárnap Istentisztelet végével volt a keresztülés. Arul tudták meg a hívek hogy keresztülés lesz, mert az apa együtt ment a templomba, a komáival és egymás mellé ültek a padban.

Az Istentisztelet végére értek a templomba a keresztanyák a pólyásgal. Elől ment a bába, kezében langyosvizet vitt és a keresztelő kancsóba öntötte. A keresztelő az úrasztala köré álltak körben, a pólyást tartó mellett balról. Jobbról a bába állt, ő takarta ki a pólyás fejét, keresztelés előtt és a csecsemő feje alá tartotta a keresztelő tányért, hogy a kereszt viz abba folyék a baba fejérül. Ők mondták a papnak a keresztviz alá tartóval hogy mi lesz a pólyás neve.

Keresztelés után, a bába a meg maradt keresztvizet, a pólyást vivő keresztanya után, a templom padlózatára öntözte. Nehogy a gonosz hozzá férhessen. Utána a Lelkészi Hivatalba vitték, ahol beírták az "Anyakönyvbe" a pólyás és szülei adatait és a keresztelőket. Onnand hazatérve, az ajtóban váta őket az anya és megkérdezte: - Mit hoztak?... -

+ "Pogányt vittünk, keresztet bányt hoztunk!" ... Feleltek a keresztanyák. Ezután kezdődött a "paszita".

•/•

P A S Z I T A

A keresztülésről hazatérve, az anya átvette a pólyás gyermekét a keresztanyától. Ekkor helyezte először a böcsőbe, ezt mondva: "Isten neveljen nagyra!". Ezután az asztalhoz ültek. Az asztalfőre a szülők ültek, az anya mellett az első koma asszony, aki keresztviz alá tartotta a kicsit. Utána a többi koma asszony. Keresztapák, szintén ilyen sor rendben ültek az apa mellett. Ezután elkezdődött az eszem-iszom, vagyis a "paszita". Ez beillett kissebb lakomának. Nótaszó mellett mulattak estig. A módos gazdáknál még zenést is fogadtak és táncoltak is.

A szegény családok csak egy-két keresztkomát hívtak, ők is megtartották a "paszitát", nehogy kiszólják őket. Utána hetekig meg koplalták. Ezért vót az a szólás mondás, amellik családnál sok gyerek született hogy: "Ezt is csak a "paszita" kedvé-ért csináták"! ...

•/•

GYEREKÁGYBÓL KIMENÉS.

A szülőanya addig a kapun sem menetett ki, amíg keresztülés után, a bába asszony kíséretében elment a templomba, a hét-köznap reggeli "könyörgésre".

Ezt előre bejelentették a papnak, aki imájába foglalta a szülő anyát és megáldotta. Ezt: "gyerekágyból kimenésnek" nevezték. Ezután, bárnová mehetett az anya. A gyereket is magára hagyhatta, nem árthatott neki a gonosz.

Kétfetes kora után, a leány ~~gyerekek~~ ki furatták a fülét. Ezt is a bába csinálta. Dürzsülléssel elzsiobasztotta a kicsinek a fülcimpáját, utána, kifőzött zsákvarró tüben többretű seiyem cérnát fűzött. Tiszta paraffadugót tett a kicsi fülcimpája mögé, úgy szúrta át rajta a tűt. Tiszta dísznózsirral bekente a seiyemcérnát, melyből rövid darabot a kicsi fülében hagyott, amit forgattak naponta, amíg begyógyút az átfúrt lik. Utána, a keresztanya ajándékozta aranyfüggőt tettek a fülbe.

./.

SZOPTATÁS ÉS ELVÁLASZTÁS.

A szülő anyával sok rántottlevest és főtt krumplit etettek, azt mondták: attul lesz sok teje. A szoptatás ideje egy év körül vót, de vót aki 2-3-évig is szoptatott, abban reménykedve: hogy addig nem esik tenerbe. Nálunk a ternes anyának azt mondták hogy "visellős". Sokhelyen vitte a sámlit a gyerekek anyja után, úgy kérte a "CICIT". Ez csak torkossá tette a gyereket. Sok esetben az ilyen anyák nem tudtak terhességükről, 3-4 hónapig a jövő gyerekről szoptattak. Ez mindkét gyerekre értalmas vót. Csak akkor vette észre az anya a terhességét, mikor megmozdút nála a gyerek.

Már a 6-7, hónapos gyereket etették tejbedarával, krumpli pirével. Az anya szájába vette ~~azt~~, megforgatta szájában majd a kalánba engedte szájából, úgy adta a gyerek szájába, ne hogy megégesse a száját. Ha ritt a csecsemő, cukros kenyeret rágtak össze, azt fehér rongyba kis csomót kötöttek azt tették a gyerek szájába cuclinak. A mazzag végét ~~avánkoskötőhől~~ kötötték nehogy lenyelje a gyerek, mert megtörtént hogy így fullatt meg a ~~gyerek~~.

Nyolc hónapos kora után, mindent adtak a gyerekeknek. Az anya előbb megrágtá, azután tette a kicsi szájába.

Mikor elválasztásra került a sor, diófa levelit kötöttek szorosán az anya mellére, attul hamar elapatt a teje.

A langyos borecetes burogatástul is elapatt a szoptató anyja. Ha ritt a gyerek, szóni akart, törött fokhajmát kentek az anyja cicijére, vagy erős paprikát, az elvette a gyerek kedvét a szopástul. De az vót a legjobb, ha párnétre elvitték valakihez, amig leszokott a szopásrul.

KISGYERMEK GYÓGYITTÁSA HÁZILAG.

Régen kapolyon is nagyon hittek a "szemmel verésben". Ha sokat rétt a gyerek, mentek az öreg Biró Gábornéhoz, hiták szenesvizet csinányi. Ő vót olyan tudálékos asszony. Vót neki egy kis fúles cseréptála, azt magával vitte. Félíg öntötte vízzel, a csipérvassal három szem izzó parazsat tett a vízbe, ezt mondva: "Első az éllőké, másik a holtaké, harmadik azé aki szemmelverte". Ha az első leült a vízbe, akkor életben maratt a gyerek. Ha a második, ahóttaké ült le akkor belenalt a gyerek. Ha mind három leült, akkor nagyon megvót verve a gyerek. Akkor három nap egymásután csínyátaak neki szenesvizet.

Három csüppöt itatott belüle a gyerekekkel, azután háromszor bele nyult a vízbe és végig simította a gyereket vele. A többit a bölesóalá öntötte, e-közben valami imát mormolt magában.

A hasfájós gyereket úgy gyógyították hogy éhnyállal kenyegették a kődöke környékit. Ha attul nemált ki a fájás, akkor bal térdit a jobb könyökivel, jobbtérdit a balkönyökivel nyomkották össze egymásután háromszor. Ettül megindultak a szelek és el malt a hasfájás.

A fogzó gyerekek kulcsot rágattak, hogy akkor könnyen hasad azéne. A "Nyavalyatöréses" gyereket az anyja menyasszonyi ruhájával takarták le, attul magához tért.

./.

A KISGYERMEK ÜLTÖZETE.

A pólyás gyerekre hátul nyitott, csipkefodros nyaku kisüngöt és kötött rétlit adtak. Csak akkor vették ki a pólyából, mikor már nemfért el a vánkosba és kiragta a vánkos csuccsát. Azután már szoknyát is adtak rá és előlgombos kötött rétlit.

Még a négy-öt éves riu gyerekek is szoknyában jártak. Télen egy hátulgombos kezes-lábas trigó vót rajtuk, abba nemköllött pelenka. Csak legugyútak és elvégezték a dolgukat ha rájuk érett. Nem vót régen serbli sem. Nyáron az udvaron, télen pedig a szobában, lapátra tett hamura végezték szükségletüket a kisgyerekek.

Ünnepnap a kisgyerekek nyakára széles csipkefodrot kötöttek, amibe pertli vót fűzve. Ezt "Mizlinek" nevezték. Leginkább a kislányokat díszítették vele, de sokan a fiúk nyakába is tettek.

./.

A GYERMEKEK JÁTEKOS SZOKÁSA AZ ÁLLATOKKAL.

1. A gyerekek játék alatt meglátták hogy egy kutya a hátussó felit le eresztve erőködik. Akkor két gyerek egymásba akasztotta a begörbitett mutatóujját és egymás kezét, ide-oda húzигálva mondogatták: "Húzzunk görcsöt szarik a kutya!" Mindaddig mondogatták ezt, egymás kezét húzигálva, amig a kutya dóga- végeztével elnem szalatt.

Ennek az a hiedelem vót a magyarázata: hogy a szaró kutya szerencsét jelent a görcsöt húzó gyerekeknek, mert elviszi a gyereket fejegető görcsöt.

2. A kutya hűséges jáccótársa a gyerekeknek. Kőc mazzagbul szer- számot készítettünk a kutyának, lógyanánt lapuból készült bo- ronya elé befogtuk és azt húzattuk a kutyával. Ez nagyon ked- velt játékunk vót.

3. Amikor hosszilábu pókot sikerült fognunk, kitéptük a hát- só lábait, pappirra tettük és ezt mondogattuk neki:

"Kaszálj, kaszálj pók! Ha nem kaszálsz, kerék alá vetlek!"
Abban gyönyörködünk, amint a pappiron sercegeve rángatózott a kihuzott póklába. Mintha valóban kaszált volna.

4. A szarvasbogár fogat. Ha szarvasbogarat találtunk, cernát kötöttünk a szarvaira. Üres gyufás dobozhoz kötöttük, az vót a kocsi, a szarvasbogár a ló. Mindaddig húzattuk vele a gyufás dobozt, amig menni tudott. Sajnos nekünk csak ilyen játé- kunk vót, amit magunk kitaláltunk.

5. Ha csigát talátunk, avval is órákig eljáccottunk. Több féle mondókát mondtunk a csigának:

a/ Csigá- biga gyere ki, ég a házad ideki! Kapsz tejet, vaját, hónapra is marad!

b/ Csigá- biga tód ki szarvadat, szarvadat! Én is tolom ta- licskában fia dat, fiadat!

c/ Csigá- biga tód ki szarvadat, szarvadat! Ha nem tolod ösz- sze töröm házadat, házadat! ... És ha nem tólta ki a szar- vát, agyon tiportuk és másikat kerestünk helette.

./.

EGYEB GYERMEKJÁTEKOK KÉSZÍTÉSE.

1. Fűzfasip: Tavasszal vágunk 15,cm hosszú fűzfaágat . Egyik végét sréhre vágjuk , ez vót a sip alsó fele . Felülről **V**-betű alakú likat vágunk rajta , utána a térdünkre fektetve a bugylibicska nyelivel körbe ütögettük , ezt mondogatva :
" Kele- kele fűzfa, Somogyvári bicska ! Ujjan szépen szójjál **Si-** pom , akár a tilinkó!" ... Mikor körül veregettük , markunkba szoritva ovatosan csavartuk . Az ütésektől megpuhult és levált a bőre . A sréhre vágott részből másfél centit levágtunk. A sréh rész fölött keskeny sávot levágtunk , azlett a sipnyelve. Beillesztettük a levált fabőr sréh végibe , a másik végét aminek hiányzott a bőre , a levált fabőr másik végibe dugtuk, ezzel kész vót a " Fűzfasip " . Nagyon kedves játéknak vót ez is. Fiatal orgona ágból is lehetett sipot készítenyi.
2. Cirok hegedű : Télen cirokszárból levágtuk a két izen kívüli rész. Kb: 25- cm hosszút . Ovatosan a bőre alá szúrtuk a kést és vékony szíatot hasítottunk a bőrüből. A két végiből gyűszűszálat szúrtunk , az tartotta a vékony hűrnak hasított bőrt. Hasonlóan készítettünk egy másikat is, de annak keskenyebb hűrt hasítottuk a bőrüből . Kész vót a hegedű . Egymáshoz huzogatva érdekes cincogó hangot adott . Ezek fiu játékok vótak.
3. Rongybaba : Kerestünk egy olyan ágat , aminek kétága vót . Ebből készítettük a babát . Az ágas végeiből vót a babalába, másik végire kis rongy csomót kötöttünk babafejnek . A fej alá rövidebb pácikából keresztbe kötöttük a baba kezét . A két láb fölötti részre rongyot tekertünk derekának , hogy a baba szoknya le ne essék róla .

Geruzával szemet , száját és orrot rajzúttunk , a magunk készítette ruhába öltöttük és kész vót a rongybaba . Nekünk az kedvesebb vót , mint a mai gyerekeknek a beszélő , alvó hajásbaba.

./.

A GYERMEKEK KÖSZÖNTÉSES SZOKÁSAI.

A Századunk első évtizedeiben , nagy szokás vót hogy a gyerekek eljártak köszöntenyi . Névnepokon, Lucakor, karácsonykor és Újévkor. A rokonokhoz , szomszédokhoz , jóismerősökhöz.

Csak azért is elmentünk köszöntenyi , hogy párszem almát , vagy néhány Krajcárt kaptunk a köszöntésért .

Lucakor " kotyulni " csak a fiuk jártak , egyéb köszöntésre mi lányok is eljártunk .

Az a kisgyerek aki még nemjárt iskolába, az rövid köszöntőt mondott. A nagyobb gyerekek már hosszabb köszöntőt mondtak. A nagyobb iskolás fiúk, "Lucanap" reggelén másfél méternyi bottal a kezükben indultak "Kotyulni". A Luca bottal megkopogtatták az ablakot és bekiáltottak: "Szabad-e kotyulni?"... Ha bent azt mondták: Szabad! Akkor bementek és a szobaközepén a Lucabottra guggolva elkezdték a "Kitty-kotty" kezdetű köszöntőt mondani. / A verseket, köszöntőket majd mellékletben, külön közlöm /

A köszöntő elmondása után, pénzt kaptak a köszöntésért. A Lucabotot elvette a gazda felesége, Luca reggel a lucabottal megpiszkálta az ólban a tikokat, hogy sokat tojjanak.

A katolikus gyerekek eljártak Betlehemes köszöntésekre is, de ők református házakhoz nem jártak köszöntényi.

•/•

ISKOLAI SZOKÁSOK.

Az első világháború után, 1918 és 1919-ben voltam én első osztályos. Tanították Bódis Géza, Szociális érzelmi volt, ezért sok mozgalmi dalt tanított az iskolában.

Reggel fél nyolcra az iskolában köllött lenni, Nyolcórától az "Illemszabályt" köllött hangosan mondanunk. Nyolc órakor a reggeli könyörgésre mentünk a templomba. Utánna fél kilencig a szorzótáblát mondtuk hangosan, amíg bejött a tanító ur.

Fél álva, "Isten hozta!" köszöntéssel fogadtuk. Ezután el énekeltek a "Magyar Hiszekeggyet" utánna elmondtuk hogy:

"Csonka Magyarország nem ország! Egész Magyarország Menyország!" Ezt minden tanítás előtt és utánna, el mondtuk.

Tíz órakor fél óra szünet volt, ekkor jáccottuk kicsit. Néha közénk állt jáccani a tanító ur is. Nagyon kedvelte a labda ütős játékokat. Délben hazamehettünk ebédre, de aki nem tudta elmondani a "leckét", azt ott fogta és bezárta az iskolába, a délutáni tanítás kezdésig. Ezt csufoltuk hogy: "Papír galuska" vót az ebédgye.

Egy órakor ismét kezdődött a tanítás. Fél háromkor szünet, fél ötkor vót vége a napi tanulásnak.

Az iskolában 12-pád vót. Hat a fiuké, hat a lányoké. A pad sorok között 1-méternyi köz vót, az választotta el a fiukat a lányoktól. Ezen felül még vót egy "számárpád", azon a nagyon buta gyerekek ültek.

Heten fértünk egy-egy padba. Átlagban számítva, 90, gye-

rek járt abban az időben a kapolyi, Református iskolában és alandóan az az egy tanító tanított bennünket .

Nehezen vártuk a Karácsonyt és husvétot , mert akkor egy hét szabaccságot kaptunk . A pünkösödöt még nehezebben vártuk , mert mindig akkor vót az évfárá vizsga .

Az Öreg Thury Károly Tiszteletes Úr tartotta a vizsgát , Őnem buktatott meg senkit . Nekünk nemvót " Ertesítettők" sem .

A hatodik osztályosok húsvétkor elkezdtek tanúnyi az " Agendát" Minden reggeli a templomi könyörgés után , a Lelkész irodában , fölmondták a föládott kérdéseket a " Kátéból "

Áldozócsütörtök délelőtti Istentisztelet után , az Urasztala körül álva mondtuk el a Lelkész kérdéseit az " Agendából " . Akkor " Agendázásnak " neveztük ezt a szertartást , nem " Komfímálásnak " . Pünkösdkor megkaptuk az első " urvacsorát " , ezután még 3-évig ismétlő iskolába jártunk , szerdán és szombat délután . De oda már keveset jártunk , mert dolgozni köllött járni , főleg a nincstelen gyerekeknek .

Ezzel vége vót gyermek kornak , elkezdődött a felnőt kor .

./.

II- Rész.

A HÁZASSÁGGAL KAPCSOLATOS ÉS EGYÉB FELNÖTT ÉS LAKODALMI SZOKÁSOK.

ISMERKEDES - PÁR VÁLASZTÁS.

A házasság célja a család gyarapittás, így az utódok által főnn marad és nem vész ki a családnév. Ezért örülnek jobban a fiúnak a szülők mint a lánynak . A fiu által nem vész ki a családnév . A leány ha férjhez megy elveszti a családnevit , utána a férje nevét viseli .

Ez főképp a módos gazdáknál vót fontos . Ők már előre kiszemlétek a fiukhoz illő társat . Ha a faluban nementaláltak hozzáillőt, akkor másfalukban érdeklődtek megfelelő lány után . Nagy szokás vót a " Komendálás " . vótak idős nénik akik evvel foglalkoztak. Ezeket " Pokolpemétnek " nevezték .

Házassági időkor 24- éves kortól kezdődött , amikor kiszolgált a katona időt . A lányok 16- éves koruk után mentek férő. Amellett lány elműt 25- éves , azt " vénlánynak " csufolták .

A fölshabradulás előtti évtizedekben , nem járhatott el a legény lányos házakhoz , amíg azt feleségül nem kérte . Addig csak az anyjával mehetett bálba a lány és naza is vele mehetett .

Csak abból tudták meg hogy melyik legény melyik lányt kedveli, hogy a bálban avval táncolt legtöbbet .

Ismerkedésre , kedvezők vótak a kendernyomók , tollfosztók . Oda nem mentek el az anyák a lányokkal . Ekkor hazakisérhette a legény akit szeretett .

Vasárnap délutánokon , tavasztól őszig , az áttjáró utak közeinek terein találkoztak a lányok és legények . Mindenféle társas játékot játszottunk . Pároslilést , csüncsön gyűrűst és labda játékokat . Esti harangszókor futást mentünk haza , mert csak addig maradhattunk el . Hogy melyik lánynak vót komoly udvarlója , az Május elsején láccott meg . Annak " Májusfát " állított azon éjelen a kedvese . Reggelig őrizte a legény a Májusfát , nehogy valamelyik legény elvigye másik lánynak .

Azok a lányok vénültek meg , akik fiatalon válogatósak vótak . Ezeknek csak özvegyember került . A " megesett " lányokat nagyon kiszólták régen kapolyon . Azok templomba sem jártak , mert nemülhettek sem a lányok , sem a menyecskek padgyába . Ha valamelyik lány menyasszony korába már " visellős " vót , az nem tetett koszorút a fejire . Csak egy fenér szallag masnit tűztek a kontya fölé . A vőlegényinek pedig a vőlegénybokkrétát , szárával fölfelé tűztek a mellére . Ugy mentek az esküvőre .

Ha nősülnyi akart a legény , a keresztaptyát elküdte előtte délután , megkérdezni : hogy menetnek-e lánykérőben ? Csak utána mentek el este kérében a keresztaptyával . A kérésember lánykérő verset mondott , anogy a szobába léptek . / A verseket majd külön mellékletben közlöm /

A szegényeknél már a kéréskor megbeszéltek az " eljegyzés " napját . A gazdagoknál még eljegyzés előtt , elmentek a legény szülei a kérésemberrel " Eggyességre " . Ekkor írták meg a " Móringlevelet " melyben megírták : hogy mennyi földet biztosítanak a jövőendő menyecske részére a vőlegény szülei . És hogy mennyi " Jegypénzt " adnak menyasszonyi ruhára . De azt is beleírták hogy a menyasszony mit visz hozományul ? Tehenet , vagy hasas üszőt ?

A " Jegypénzt " eljegyzéskor , a " Jegy gyűrűvel " együtt a menyasszonynak adták . A menyasszony pedig " Jegykendőt " adott a vőlegénynek . A vőlegény anyjának selyem fejkendőt adott , az aptyának pedig két szép ruhát zsebendőt .

Az eljegyzést , vagyis a " kézfogót " mert így mondták . Mindig szombaton tartották . Szombat délelőtt kocsiúra ült a jegyes pár , két tanuval és elmentek a szomszéd faluba Bálványosra a Jegyzői Hivatalba beiratkozni . Este pedig a Lelkészi Hivatalba .

Ezt a legények megszokták lesnyi és likas pincekulcsokkal nagyokat dūrrogtattak, erről megtutták a faluban hogy "Kézfogó" van. Ezután kisebb lakomának illő vacsora vót a lányos háznál. A jegyesség három hétig tartott, azután lehetett az esküvő és lakodalom. Addig a Községháza Hirdető táblájára kivót téve a házasulandók jegyzéke. Ez idő alatt a pap is háromszor kihirdette a házasulandókat. Ez idő alatt együtt mentek be a templomba a jegyesek, meghalgtatni a hirdetést. Ekkor a vőlegény a menyasszonyánál ebédezett.

Esküvőre, szép fehér "jegyüngőt" vett a menyasszony a vőlegénynek. És "vőlegénybokrétát". Esküvő előtt két héttel, elmentek a jegyesek meghívni a vőfényeket és a nyoszolyólányokat.

Lakodalom előtt egyhéttel a két elsővőfény elment a menyasszonyos házhó, ott keskeny színes szallagokkal rozmaringot kötöztek a "vőfénybotokra", vendégshiváskor ezt vitték a kezükben. A kalaptyukra is szallagos rozmaringot tűztek. Nekik atták a meghivandó vendégek lajstromát és hangos nótaszóval járták végig a falut. Háromszor meghívtak minden följegyzett családot.

Esküvőnap reggel, fölshallagozott, csengős lovaskocsikkal mentek esküdni a Bálványosi jegyzőségre. A módos családoknál 4-5, kocsival vagy szánkóval mentek. Elsőn, a jegyespár ült a násznagyokkal. Többinn a vőfények és nyoszolyólányok. Egész uton danútak kúrtyogattak. Oda, nem esküvői díszbe öltözve mentek.

Mikor visszaértek, megkinálták őket kuglóffal, borral, utánna haza mentek. A szegényeknél, csak egy kocsival mentek, a jegyesek a násznagyokkal.

A menyasszonyi ruhát csak akkorra készítette el a varrónó, mikor ötötzetnyi köllött a menyasszonyt. Ezt azért tették: hogy sokáig tartcsen a fiatalok boldogsága.

A menyasszony vendégei, vőfényei, nyoszolyólányai a menyasszonyos házhó mentek. Ott várták a vőlegényes "Násznépet". A vőlegény első vőfénye "kikérő" verset mondott, ahogy oda értek. De a menyasszony öltöztetéssel, megvárakoztatták a vőlegényt és a "Násznépet". Mikor kész lett a menyasszony, a "Kiadó násznagy" kivezette az egyik nyoszolyólányt és hangos szóval mondta:

"Isten szent neve áldassék! Hogy a templom előtt jártam, páratlan galambot találtam! Vőlegényünk, ez e a te párod?!"...

"Nem"! kiáltotta a vőlegény. Ezután még másik két lány is kivezetett, ugyanazon kérdéssel. A vőlegény mindig "Nem"-el felelt. Ezután a menyasszonyt vezette ki. Ekkor is meg kérdezte:

- Vőlegényünk! Ez-e a te párod?

- Ez az én párom! kiáltotta a vőlegény. Megölelték, megcsókolták egymást. Ezután a menyasszony föl olvasta, mellik nyoszolyólánynak melyik lesz a vőfénye. Majd minden nyoszolyólány gombostűvel föltűzte a "vőfénybokkrétát" a vőfénye mellére. Sorban álltak, elől a menyasszony az első vőfényvel. Utánuk a vőlegény az első nyoszolyólánnyal, azután a többiek. Az ifjú pár szülei a díszmenet után, a többi vendégekkel. Hátul pedig a rezesbanda. A menet elején, a két násznagy között a nyoszolyó asszony. Ekkor az első vőfény elbucsuztatta a menyasszonyt. Ezután rezesbanda szóval elidült a templomba esküdni.

A násznagyok mellére, szallagos rozaringót tűztek. A nyoszolyóasszony pedig, szép pirosalmába tűzött szallagos rozmaringos almát vitt kezében, amit esküvő után a papnak adott.

Elinduláskor, egy vadász hármat lőtt a levegőbe. Arrul mindenki megtudta: hogy elidült a "Nászmenet". Akkor mondták hogy:

" - Gyűnek, mert lűnek! " ...

A rezes banda állandóan fujta amíg a templom elé értek. Ott a násznagyok bevitték a jegyzőtől kapott "Házasságlevelet" a Lelkészhivatalba, csak azután ment esketni a pap a templomba.

Amíg a pap odaért, addig a násznép elhelyezkedett a templomban. Az urasággal köré a menyasszony mellett az ő nyoszolyó lányai és vőfényei álltak. A vőlegény mellett jobbról a nyoszolyó asszony állt, az mellett a vőlegény nyoszolyólányai és vőfényei.

A násznagyok az örömapákkal, a férfiak első padgyában ültek. Az örömanyak és a legközelebbi nő rokonság, az asszonyok első padgyában ültek.

Esküvői szertartás után, a nyoszolyó asszony odament a paphoz megköszönte az esketést és áttadta neki a rozmaringos almát. Ezután az ifjúpár a násznagyokkal bementek a lelkész irodába, beírták őket a Házassági Anyakönyvbe. Itt a násznagyok kifizették az esketési díjat a papnak. Ez idő alatt, a templomudvarban szólt a rezesbanda. Táncoltak a vőfények a nyoszolyólányokkal.

Mikor visszajött az ifjúpár, sorban álltak és indultak hazafelé. Ekkor már a menyasszonnyal ment a vőlegény, de nem a sor elején, hanem a hátulján. A falu hívatlan leányai és legényei elkísérték a "Násznépet" a menyasszonyos házhoz, ott estiharangszóig nekik szólt a zene. Ezt "Síratónak" mondták. Addig táncúttak a hívatlanok amíg elnem kezdték az estiharangozást. Akkor a zeneszek elfújták a "Rákóczi indulót". Ezzel véget ért a "Sírató". De addig vártak amíg elbucsuztatták a menyasszonyt.

A menyasszony bucsuztatás után, a násznép is elidült a vőlegényes házhoz a lakodalomba. Ekkor a hívatlanok is hazamentek.

Mikor a vőlegényes házhoz ért a násznép . Az első vőfény elmondta a " Beköszöntő " versit . Az anyós egy söprűt fektetett a köszöp elé , azon lépett be a menyasszony . Meg ölelték , megcsókálták a menyasszonyt az anyós és após és így köszöntötték : - " Hozott Isten kedves lányom ! " Utána asztalhoz ültették a vendégeket meg kezdődött a lakodalmi vacsora .

Főhelyen ült az ifjupár , A menyasszony mellett a nyoszolyólányok . Vőlegény mellett a két násznagy között ült a nyoszolyó asszony . A vőfények nemültek asztalhoz , ők voltak a főszolgálók .

Az ifju párral szemben a szülők , pap, tanító és a közeli rokonság . A többi vendég oda ült , ahol hely volt . A vőfények minden ételt fölköszöntötték . / Ezeket melléketben közlöm . /

Vacsora alatt a muzsikások szép halgató nótákat huztak . Akkor már nem trombitával, hanem negedűvel muzsikáltak . vacsora után a vőfények és násznagyok , kinordták az asztalokat . A nyoszolyó lányok vízzel fölöntötték a szobafödgyit hogy ne porozzon és ki söpörték a szobát . Utána elkezdődött a Heje-huja , lakodalmi tánc . Tánc közben tréfás kurjantások is elhangzottak .

Ejfélig táncoltak , akkor a nyoszolyó asszony elvezette a menyasszonyt, levetette róla a menyasszonyi ruhát . Fölkontyozta , menyecske ruhába öltöztette , ezután jött a " Menyecske tánc " .

Az első vőfény kezében két szál égő gyertyát tartott , ő vezette be és köszöntötte föl a új menyecskét . A vőlegény tányért tartott a kezében, abba rakták a " Táncpénzt " . " Enyim a menyasszony ! " kiáltással mindenki pénzt dobott a tányérba és néhányat perdült a menyecskével . Az anyós pedig üres vékát tartott , az ajándékokat abba tették a vendégek .

A vőlegény figyelte a táncot , mikor megelégte , oda ugrott ölébe kaptá a menyecskét . - " Enyém az újasszony! " kiáltással kiszalatt a feleségével . Megóvásták a " Táncpénzt " , utána asztalt terítették , ekkor kocsonyát ettek , utána süteményt , kuglófot . Ezután reggelig tartott a dárídó .

Akik nagyon felöntöttek a garatra , azokat hajnal felé haza rendíte a felesége . Reggel az ujember , a volt vőfényekkel , rezspanda kísérettel fölkereste ezeket az elszökött vendégeket . Rudaló láncot kötöttek a derekukra , ugy kísérték vissza őket a lakodalmi házhoz , trottyos zeneszóval . Ezt : " lánchuzásnak " nevezték . Tréfás nótákat danútak a gazdának , csak dél felé egymásba karólvá rezspanda kísérettel indultak haza . Ezzel fejezték be a lakodalmat .

Lakodalom utáni vasárnapra, meghívták ebédre az menyecske szüleit . Ezt : " Kisvendégségnek " nevezték .

HÁZASSÁGGAL KAPCSOLATOS SZOKÁSOK - HIEDELMEK.

1. Mikor megy a vőlegény a menyasszonyért, ha a menyasszony háromszor azt mondja hogy: "Gyűn a bárány a farkasért"... Akkor olyan lesz az ura mint a kezés bárány.
2. Esküvőre menetkor, ha a menyasszony bal lábbal lép ki az ajtóküszöpen, akkor szerencsés asszony lesz belőle.
3. Ha szomorú a menyasszony esküvő naptyán, akkor vig élete lesz asszony korában. Arégi monda szerint: "Szomorú menyasszony, vig asszony!"
4. Ha esküvő naptyán esik az eső, siralmas élete lesz az ifju párnak.
5. Ha szép napos, derült idő van, akkor szép élete lesz a párnak.
6. Ha esküvő naptyán férfi halott van a faluban, akkor a férfi hal meg előbb. Ha nő halott van, akkor az asszony hal meg előbb.
7. Az esküvőről kimenetkor, ha a menyasszony lép ki elsőnek a templomajtó küszöpen. Akkor az lesz az ur a házban. Mindenben az ő akarata teljesül.
8. Esküvői menet alatt nemszabad hátra nézni a menyasszony - nak, mert ahányszor hátra néz, annyiszor hagyja ott az urát.
9. Esküvőről hazafelé menetkor, azért megy hátul az ifju pár, nehogy azok léptyenek elsőben a rontásba, ha valaki meg akarja rontani az ifju párt.
10. Esküvőről hazamenéskor, azért lépetik át a menyasszonnyal a küszöpre tett söprűt, hogy könnyű szülő legyen menyecske korában.

./.

A FÉRJHEZMENÉSSEL KAPCSOLATOS LÉÁNY SZOKÁSOK.

1. BORBÁLA ÁG: December 4-én, Borbála reggelén, rügyes meggyfa ágakat vágtak a lányok. Mindenikre cédulát kötöttek egy-egy lány nevét ráírva. Pohárba vízbe tették és a sparhelt közelében, melegre tették. Amellett ág kivirágzott karácsony reggelére, az a lány férő ment azon a télen.
2. LUCA CÉDULA: Luca naptyán 13- legény nevet írtak cédulákra a lányok. Egy papirzacskóban a vánkos alá tették a fejük alá. Minden reggel kunszemmel kivettek egy cédulát a zacskóból és a tűzbe dobták. Csak azt nézhették meg amellett

karácsony reggelre utolsónak maradt . Olyan nevű lett az uruk, ami a cédulára volt írva .

3. ANDRÁSNAPI BÓJT : Amellik lány megbójtólte András naptyát , az megálmodta azon az éjjelen hogy ki lessza férje .
4. KARÁCSONYI ÓRGYACSONT : A karácsonyi levesben főtt órgyacson- tot kivitték a lányok a tornácra . Ott sorba rakták és mindenik- egy- egy lányt jelképezett . Hívták a kutyát , amellik csontot elsőben elvitt , az a lány ment elsőben férhő . De ha főkapta a csotott a kutya és le is tette , másikat vitt el nelette . Akkor , azt a lányt elhagyta a vőlegénye .
5. KÖRÖ-SZTBE MESZELLÉS : AMELLIK lány a meszellőt körösztbe húz- kodta meszelléskor , az a lány nem ment férhő , körösztűl húzta a szerencsáját a meszellővel .
6. SAROKRA ÜLÉS : Ha a lány sarokra ült az asztal mellett , az nem ment férhő abban az évben .
7. BAKZÓKUTYÁK SZÉTKERGETÉSE : Amellik láynak vót kedvese . Ha összeragadt bakzókutyákat látott , összekötött két zsebkendőt , avval ütötte az összeragadt kutyákat amíg szét nem váltak . Avval a zsebkendővel , amivel a kutyákat ütötte , ha a legény arcát megtűrülte , soha nem hagyta el a legény .
8. VÉBESPOGÁCSA : Ha egy lány megakart fogyni magának egy le- gényt , akkor pogácsa sütéskor egy varrótüvel megszúrta a balkeze gyűrűs újját . Három csöpp vért a pogácsa lisztyébe csöppentett . Ha abbul a pogácsából evett a legény , soha elnem hagyta a lányt .
9. ROSTAVETÉS : A férhómenni akaró lányok eképpen is tudnyi akarták előre , hogy ki lesz a párjuk : Az olló két hegyit a rostakérgébe szúrták , az olló fogantéktyát , két lány a mutató ujjuk hegyin tartva visszintes irányban . Háromszor el mondták a következő mondókát : " Szentpéter , Szentpál , for- dicsd meg ezt a rostát ; Mutasd meg nekem igaz hitedre , ez a NN- nevű legény , elvesz- e engemet ?... " Ha a rosta jobbra for- dút , azt jelentette hogy elveszi a legény . De ha balra fordút akkor nem vette el .

A LEGÉNYEK JELESNAPI SZOKÁSAIK.

1. A LUCSNAPI : "Kotyullást" a legények is csináltak. Ennek menetét a gyerekszokásoknál már leírtam. / A versét mellékletben közlöm./
2. KORBÁCSULLÁS: Karácsony másnap utáni reggel, "Aprószentek" reggelén, Füzvesszőből fonyott korbáccsal, mentek a legények a lányos házakhoz korbácsolni. Megfogták a lány kezét és a korbáccsal ütötték a lány hátsófelet, ezt mondogatva:
"Aprószentek reggelén, ugráncsi és fúrge légy! Kezed, lábad ne fájjon! Vigán járd majd a táncot!"... Ha nem goronbán korbácsúta meg a legény, akkor meglepődte a lány. De ha dúrva vót a korbácsulló legény, akkor azt mondta neki a lány: Egyen meg a fene, korbácsostul!
3. TUSKÓ HUZATÁS: Huszagyókedd reggel a legények, mazzagra kötött tuskót vittek a lánysházákhoz. Lopkodva osontak be a kapun, nehogy észrevegyék őket. Az ajtó kilincsre akasztották a cölömpöt és bekiáltották a lánynak: jöjjön ki! Ha sikerült a lányt kihívni, akkor az berántotta a szobába a kilincsre akasztott "cölömpöt". Azzal sikerült meghuzatni a "tuskót". Azt így boszantották a legények:
- "Ha vőlegényt nem is fogtam, de a tuskót be rántottam!"
Ezt a Huszéven felüli lányok boszantására csinálták a legények. Mivel a farsangban nem mentek férő.
4. NYÁRSDUGÁS: Disznóölések estéjén, 3-4 legény összebészelt és elmentek "Nyársat dugni". Főképp azokhoz a házakhoz, ahon nagy lány vagy menyecske vót. Vágtak másfél méter hosszú olyan galyat, melynek a hegyin több ág vót. Azokat kinegyezték. A leghosszabb ág végire egy pirosalmát szúrtak. A másikakra papírzacskót és cédulát kötöttek, amire mókás szövegeket írtak. Ezt "Nyársbotnak" nevezték.
Megzörgették a nyársbottal az ablakot. Ezt vacsorázás idején csinálták. Ha kinyitották az ablakot a bentiek, akkor be dugták a nyársbotot az ablakon. A bentiek levették róla az almát és a cédulát, kíváncsian olvasták el a mókás verset. Ilyen versek vótak a cédulára írva: "Aggyon Isten a gazdának mindenben szerencsét! Tűzzenek a "Nyársbotunkra" hürkát, korbászt, pecsenyét! Tegyenek a staneszliba, finom hájaspogácsát. Ha nem tesznek; Isten uccse, kifúrjuk a leányát! ...
Jót nevettek a versen a bentiek, a nyársbot ágaira sült hürkát,

kolbászt és pecsenyét tüzdeltek, a taneszniba pedig hájaspo-
gácsát raktak és a nyársbotra kötötték. A gazda kidugta az
ablakon ezt mondva: - Fogyasszatok el egésséggel! ...

Ekkor a nyársdugó megköszönte és kivette a nyársbotot. A két
társuk csak ekkor engedték el az ajtó kilincset, amit addig be-
kötve tartottak, nehogy kimenessen valaki. Hazavittéka fi-
nom Disznótoros falatokat és közösen elfogyasztották.

•/•

AGGLEGENY .

A két világháború alatti időben, szülőfalumban kapolyon, egy
olyan Agglegény vót, aki sohasem nősült meg. Récei Lajos vót
a neve. A Százholdas Király Imrének vót a házkörűli "csetresse".
Olyan "tedd ide- tedd oda" féle vót, aki csak parancs szóra
csinált mindennféle házimunkát. Fát vágott, baromfi etető vót,
de olvasni és írni nemtudott. Fizetése a kosztja vót és a
gazda letett ruháiból kapott néna.

Nagyon mókás ember vót a gazda, mindenből tréfát csinált.
Egyszer ahogy bement a konyhába ebédre a Lajos bácsi, a gazda
olvasta az ujságot. Kíváncsian megkérdezte:

- Mi jót óvas gazdaram? A gazda komoly arccal felelte:

- Nagy bajj van Lajos! A Kereki kanász agyon ütötte a
Szazgerné Bakkecskéjét! Panaszt tett a Szazgerné a Kormány-
zónál, most azt a rendeletet adta ki a Kormányzó, hogy min-
den felnőtt Lajosnak elkölli menni Kerekibe "kecskabaknak" mert
Lajos vót a kanász neve. Csak az maradhat itthon, akinek ad a **biró**
fölméntési papirt, hogy szükség van rá itthon is.

Megijedt a cseléd, könyörgött a gazdának hogy mentesse föl őt.
De a gazda azt felelte neki: hogy mindenkinek magának köll kér-
nyi a bírótul fölméntő papirt. Elment Lajos bá, a bíróhoz, a
bírónak is Lajos vót a neve. Kérdi a remegő embertül:

- Nó, mi bajj van Lajos?

- Jaj Biró ur, nagy bajj van! Gazdaram azt óvasta az ujságból,
hogy minden Lajost e- visznek Kerekibe "kecskebaknak!". Akinek
a bíró ur ad fölméntő papirt hogy szükség van rá itthon, annak nem
köll e- mennyi. Térdenálva kérte, hogy agyon neki is fölméntő
papirt. Ismerte a Biró a mókás gazdát, megígérte hogy föl-
menti. De holtáig rettegett a Kerekiektől. Csak az ilyenek ma-
radtak "Agglegénynek" mert aki nagyon csúnya volt, az keresett
magához illő csunya lányt feleségnek. Azokra mondták tréfásan
hogy: "Zsákli- főtli!" mert megtalálta "Zsák a foltját".

•/•

A HALÁLOÁSSAL KAPCSOLATOS SZOKÁSOK. HIEDELMEK.

A HALÁLT JELZŐ HIEDELMEK. SZOKÁSOK.

Régen a pénztelen világban, aki megbetegedett az legtöbb esetben meg is halt. 5-6.falunak vót egy orvosa, de csak a módos gaznának vót rá tehetségük, hogy orvost hívjanak. Mert nem is igen ment el vidékre az orvos, hanem a betegeket lovaskocsival, dunyhák között vitték az orvos lakására. Erre a szegény nincstelen családoknak nem vót tehetségük.

Ha valaki meghalt, elhívták a "halottkémét" aki megnézte és valamit csak beírt halálokul. "Ismeretlen nyavala" vagy "végelgyöngülés". A hozzátartozók belenyugodtak a változhatatlanságban.

A halállal kapcsolatossan sokféle hiedelem vót. például:

1. Ha este a bagoly kuvikolt a házkörül, akkor az halált jelentett. valaki meghalt a rokonságbul.
2. Ha a kutya nagyon tutúlt és az orrát a földfelé tartotta, az is halált jelentett.
3. Ha a fal ajját, vagy az ajtóküszöpöt kaparta ki, akkor a családból halt meg valaki.
4. Ha valaki álmában nagy sárban járt, vagy szobát meszelt, az is halált jelent.
5. Ha valakinek álmában kihúzzák a fogát, és nagyon fáj. Akkor kedves hozzátartozó halt meg. De ha nem fáj, akkor olyan hal meg akit nem sajnál.
6. Ha a tyúk kukorékol, az is halált jelent.
7. (Ha a narangok nagyon búsan szónak, halottat jelent.)
8. Ha valakit álmában, halott hozzátartozó hív, az hamarosan meghal.
9. Amikor nagyon búsan szónak a narangok, az halált jelent. valaki hamarosan meghal a faluban.

./.

A HALÁL FELISMERÉSE ÉS AZTKÖVETŐ TEENDŐK.

A halál beáltát arrul tudták meg, hogy nagyokat horkantott a beteg és leesett az álla. Ha beált a halál, először lefogták a szemét, nehogy nyitva maraggyon, mert ha nyitva van a halott szeme, akkor valakit hív magaután a családbul. Ezután föl kötöttek egy fejkendővel az állát, levetkőztették és lemosták. Azután ünneplő ruhába öltöztették. Aki félt a halottat öltöztetni,

azok hívtak egy halott öltöztető asszonyt . A tükröt felfelé fordították, nehogy valaki meglássa a halottat a tükörben ,mert az hárosann meghalt utána. Ezután a hidegágyra fektették ,ajjtót, ablakot becsukták , hogy a halott fölne fujoggyon a levegőtől. A "hidegágyon " nemvót vánkos csak lepedő, egy másik lepedővel pedig letakarták. Ez vót a " Halotti lepedő" . A "hidegágyon " addig feküdt , amíg a koporsó elkészült . Mert akkor nem vót kész koporsó raktáron , a helyi asztalos készítette el , amikor szükség vót rá.

A halott öltöztetőnek , a temetés után 9. nap múlva , adtak a halott ruháibul , az vót a fizetség. Azért csak 9.nap után adtak a ruháibul , mert az vót a hiedelem : hogy a halott lelke 9.éjjel hazajármegnézni hogy megvan-e a ruhái.

A halottöltöztetés után , hívták a halottkémét . Az megvizsgálta és megállapította a halál okát. Ő adott engedélyt hogy mikor temethetik el . Csak azután mentek a paphoz bejelenteni a halálesetet. Bizony sokolyan család vót, akinek csak egy szobája vót . Azoknak a halottal köllött egyszobában aludni .

"Amellik beteg sokáig virgódott amíg meghalt, arra azt mondták:

" Az ördöggel virgódik" .

Régen csaknem mindenki odahaza halt meg. Ha olyan fiatal , nagyon kedves családtag halt meg , azt sikoltozva siratták. Addig rázták-rázták amíg magához tért . Ezt " visszasírásnak " mondták. Vót aki még élt utána pár órát , de akkor ha meghalt hasztalan rázták , siratták , már nemtudták " visszasíratni " .

Mikor a pap beírta a halálesetet az " Anyakönyvbe" , azután el küldte őket a harangozóhoz , aki " kicsöndítette " halottat. A harangok szavábul megtudták a faluban , hogy milyenkoru vagy nemü a halott . A 40. éven felüli férfira 3. vsz.-ot húztak. A nőkre csak 2.vsz.-ot . A nagyharanggal .

A 40.-év alatt a 15. évesekig, hasolóképp a középső haranggal csöndítettek . A 15 - éven aluliakat a kisharanggal harangozták. Mindenki azt figyelte : hány verset húznak csöndítettéskor . Abbul tudták hogy milyenkoru nő, vagy férfi a halott . Minden halott 3. harangozást kapott , napi 3. alkalommal . Ezenfelül vót a csöndítés és a temetési " halottkísérő " harangszó . Ilyenkor szokták mondanyi hogy: " Most húzzák az utolsó nótáját !" .

A módos családok hozzátartozói, " dupla harangszót " kaptak . Megfizették a dupla harangozási díjat a harangozónak . Ezekre minden alkalommal két verset harangoztak.

A SIRÁSOK.

Már a halálozás napján meghívták a sirásokat. Ezek a komák, rokonok és jóbarátok vótak. Első nap elmentek kijelölni a sir helyét. Aznap elkezdték a sirásásást, de csak a temetés naptyán fejezték be. Nehogy a gonosz szellem befészkeljen éjjel a sirban.

A sirgödör mérete: 2. méter mély, 2. m. hosszú és 80. cm. széles vót. Akik ketten akartak egysirba temetkezni, ott az első halottat partalá, "pandóba" tették. A "pandó" elé deszkából elzárót készítettek, azt a "pandó" elé állították. Az zárta el a koporsót. Így a következő halottat a rendes sirgödörbe temették.

A kapolyi régi temetőben, csak 3. kripta vót. Egyik a gazdag Tollas családé. Másik a loo. holdas, király családé. Harmadik a Miszlai Sándor asztaloséké vót. Aki elzavarta házától egyetlen leánya férjét és az agyonlötte feleségét és saját magát is. Azt írta bucsulevélben a férj, hogy egysirba temessék feleségével. De az apa azt sem nézte el, hogy a sirjuk egymásmellett vótak. Egy év mulva csinyátatott egy kriptát a temető tulsó végére és oda vitette leányát, majd feleségével ő is ott fekszik.

./.

TEMETÉSI SZERTARTÁS A HÁZNÁL.

Temetés naptyán, mikor végeztek a sirások a sirásással, hazafelé menet a "szemmihálylovát" elvitték a halottasházhoz. Temetés előtti órákban mentek a falubéliek "halottnézőben". Mikor elkezdtek a temetési csöndítettést, azután tette rá a koporsótetőt az asztalos a koporsóra és csak azután szegelte le a koporsót. Mire a pap és a tanító odaért, akkora kivitték a koporsót, az odakészített "szemmihálylovára" tették. Ott rárakták a koszorukat. A házból kifelé, lábbal előre vitték a koporsót, az udvaron is úgy tették a szemmihálylovára. Nehogy haza járgyon a halott lelke.

A koporsó mellett, a házfelüli oldalrul a hozzátartozók álltak. A másik felül 2. széket tettek, azt fehér abrosszal letakarták. A pap és tanító arra tette a könyvét és fejedőjét. A tanítóval ment a temetésre, az iskola 3. felső osztálya, űk is segíttek énekelni. Az énekszó után a pap imája, majd a halottibeszéd következett. Ez után jött a tanító "bucsuztatója". Erre csak a módos gazdáknak vót tenetsége. Szegényeknél nem bucsuztattak. A pap áldás mondása után a "Testemet már fölvegyétek, elvigyétek!..."

kezdetű éneket énekelve, elindult a pap és tanító a gyerekekkel. Négy ember vállára vette a szemhálylovát és elindult a "gyászmenet" a temető felé. A halottvivők mellett mentek a váltó halottvivők, akik időközönként váltották egymást a halottvivésben.

A koporsó előtt valamelyik rokon fiú, vagy lány vitte a fejfát. A koporsó után a legközelebbi hozzátartozók mentek és a halotti gyülekezet. A harangok szava egész a temetőig kísérte a halottat. Ezt mondták: "kísérő harangszónak".

A temetőbe érve, a sir elé keresztbe tették a szemhálylován lévő koporsót. A temetői szertartás után 2. rudalókötéssel leeresztették a koporsót a sirba. "Nincs már szívem félelmére. Nézni sírom fenekére" kezdetű ének éneklése közben történt a "Behantolás". Régen hangos kiabálással siratták a halottakat. Vót aki ütötte a koporsó tetejét.

Az öreg és a fiatal halottaknál, a koporsó színében, öltözetében, valamint a "Halottvivők" öltözetében is különbség vót.

Ha leány halt meg, azt fehérbe öltöztették és koszorút, sőt fátylat is tettek fejére. Ezt koszoruslányok és vőfénybokrétság legények vitték a temetőbe. A legény halottat vőlegénynek öltöztetve temették. Ezeknek fekért koporsót és szemfüdelet vettek. Ezeket is koszoruslányok és vőfények vitték a temetőbe.

A menyecske és középkorú asszonyt, a menyasszonyi ruhájában temették el. A középkorú férfiakat a vőlegényruhájukban. Ezeknek világosbarna koporsót csinátattak.

Az idősebb nőknek és férfiaknak, fekete színű koporsót és szemfüdelet vettek. De módos családok cifrább diszítést rakattak a koporsóra, mint a szegények.

Ha módos gazdát temettek, ott minden lábasjóságot kiengedtek az udvarra, amikor a gazdát vitték ki az udvarból. Nehogy elpusztuljanak a gazda után.

A harangozó úgy tudta meg, hogy mikor indul a "gyászmenet" a háztul, hogy egy megbízott ember, pózvára kötött fehér ruhát lobogtatott olyan helyen, ahová el látott a harangozó a toronyból. Ekkor kezdte a "Halottkísérő" harangozást. Addig húzták amíg a temetőhöz értek.

A "gyászmenet" elvonulásakor, a kocsmák és bolt ajtókat bezárták, nehogy elvige a szerencsét a halott.

A sirba leeresztés után, a hozzátartozók, félmarék földet dobtak a koporsóra, hogy nyugott álma legyen a halottnak. A fejfára a legközelebbi hozzátartozónak a koszorúját tették. A közeli rokonok koszorúit a sir elejére, távoli rokonokét a sir hátuljára rakták.

A temetésről hazaérve megkezdődött a "Halotti tor". Ez kisebb lakomának beílett. Finom tyukhusleves, tyukpörkölt rizsával, vagy nokedlival. Bor és kalács volt. Ahun nem tikot vágtak "Halotti torra", ott minden baromfi elpusztút temetés után.

A sírásókat, halottvivőket, narangozót és a közeli rokonságot hívták meg a "Halotti torba". Késő estig ettek és ittak, miközben a megholt életéről beszélgettek.

A kisgyerekeknek a temető szélén vót a "gyermektemető". Ezeknek csak egy méter hosszú sirt ástak.

A halvaszületett csecsemőket az apa vitte ki a temetőbe, s minden halotti ceremónia nélkül ásta el valamelyik hozzátartozó sírjába. Arra nem vót szertartás, sem narangszó.

Régen az öngyilkosokat pogány módra, a temetőárokba temették el. Narangszó nélkül, csak a kántor énekút rá egyet. A harmincas években már a temetőben temették, narangszóval és papi szertartással. De a ráálló éneket énekútként rá. Azt hogy:

// Ne szállj perbe én velem, Oh én édes Istenem //

Temetés után a szülőt, gyermeket, testvért, házastársat egy évig gyászútkák. Ha valamelyik asszony ennél előbb férő ment, vagy a férj megnősűt azt kiszútkák a faluban. Arra ezt mondták:

"Temetőben jajj nekem! Hazafelé van nekem!"....

Távoli rokonokat, három hónapig, vagy három hétig gyászútkák.

A kapolyi temetőben nem vót "Diszsír hely". Egymás mellé sorban ment a temetés, akár szegény, akár gazdag vót. Ha betelt a sor, akkor kezdtek új sort.

A falu északi végén egymásmellett vót a temető. A katolikusoké a déli részen, a református az északi részen. Középen vót egy deszkából készűlt "Hullaház". Csak egy gyalog ut választotta el a temetőket. Egy falábozaton álló vas feszűlet és egy kő feszűlet ált a meggyén. A vas feszűlet már régóta a földön fekszik, elkorhadt a falábozata. Ebben a temetőben, 1880.-tól, 1963.-ig temetkeztek.

A jelenlegi temető a falu nyugati részén, a "Hegyháti" dűlőben van. A mai igénynek megfelelő "Ravatalozóval", ez már nem felekezeti, hanem "Köztemető".

Délről mellette van egy nagyon régi temető, néhány kidűlt sírkő található bemohásodva. Sűrű bozót között, vastagon befedve a lehulló falevéllal. Szinte járhatatlan, közte átjutni képtelenség.

Az újtemetőben felekezeti külömbség nélkül, sorban megy a temetés. A reformátusoknak domboru tetejű a fejfájuk, a katolikusoké kereszt. Itt nagyon sok a szebbnél-szebb "Sirkő". Ezek között az a külömbség hogy a reformátusokén "Kehely", a katolikusokén "Kereszt" van.

A templomok a falu közepén vannak , azok környékén soha nemvót temető. Jelenleg : három temető van kapoly határában. Kettő a falu nyugati részán , a " Hegyháti" dombon. Az 1880. előtti régitemető, mellette nyugati Északról az " újtemető" . Harmadik a falunak a Keleti utca Északi részén lévő dombon fekszik . Az én szüleim és nagyszüleim is ott pihennek. Ott még külön van a református temető , melynek területe másfél akkora mint a róm. katolikusoké. Mert régen sokkal több vót a református , mint a katolikus.

A sírok hosszúsági fekvése , kelet és nyugat fekvésűek. A fejfák, a nyugati végén a fejrész felől vannak a sírokon.

1963.-ig , a halottat a ház udvarából bucsuztatták el. Akinek vót elsősobája , azok ott ravatalozták föl a halottat. Akinél nemvót, ott a lakószobában.

A halottat szemminálylován , vállon vitték a háztól a temetőig. Ha túl nagy sár vót , vagy túl sikos télen, akkor lovaskocsival vitték a koporsót a temetőig. Virrasztás nemvót szokás kapolyon .

A temetéseket általában , d,u: 3. órakor tartották . Úgy hét-köznapon , mint vasárnap .

" Ravatalozó" 1963. óta van az újtemetőben. Azóta ott ravatalozák föl a halottat és ott tartják a temetési szertartást . Minden-eggyik temető dombtetőn van , így szárazzák a kiásott sírok.

Régen az öngyilkosokat , baptistákat, Adventistákat , a temető árokban temették . Ez már megszűnt . Az újtemetőben egymásmellé sorban temetnek , valláskülömbőség nélkül , na szegény, na gazdag. Anyi a külömbőség : hogy a módosabbak , drágább "sirkövet" vesznek.

A betellett temetőt árok vette körül . Az újtemető , dróthállalóval van körül kerítve.

A régebbi temetőben , diófát, vadgesztenye fát, orgonát ültettek a sírok lábfeleli végére . A sírokra csak krizantém és fátyol virágot ültettek . Az újtemetőben csak rózsát , nefelejcsét, árvácskát , szekfüt és muskátlit ültetnek . Sem szibrok, sem feszület nincs állítva az újtemetőben.

A fejfák alakja ,nemre való tekintet nélkül egyformák vótak , színre és alakra . A felirat fölöt körben foglalt csillagvirágot vésték . A fejfákra a mérete miatt sem tudtak verset írni , csak a halott nevét és életkorát . Csak a sírkövekre véstettek verseket.

A régi fejfákat tölgyfából vagy akácfából faragták a faluban lakó " Fejfa készítő" . 1910.-tól, 1945.ig , az én apám is készített fejfákat .Apám neve: Balogh Gyula volt , mestersége ács vót. De ő olyan mindenhez értő "Ezermester " vót. Leánykoromban én is sokat segitettem neki a betük kivésésében.

Jelenleg: Krukk Béla ácsmester is készített fejfákat .

A régi fejfák hossza másfél méter volt. Főnt a homlokzat szélessége 30-cm. Vastagsága : 4-5. cm . Gömbölyded alakban szűkült lefelé a " lábazat végéig. Az alsó vége kivót hegyezve.

A "Fejfákat " nem festették színesre , meghagyták a maga színében.

A " rejfa" részeinek elnevezése: " homlokzat" és " lábazat". Az Evangélikusoknak " Borított kereszt " vót a fejfája. A református "fejfák" homlokzatán , a felirat fölé körben foglalt "Csillagvirágot" vésték , ezt sem festették.

A rejfa alakja változó vót. Van "gömbölyded" alaku és simán szűkített rejrészes . A mostani rejfa , csak kihagyezett lábazatra szegelt,"Gömbölyded" alaku deszkára van írva a felirat . Felsőrésze sátor alakban , vékonyléccel van szegélyezve. Ez védia rothadástul.

Általában ezek a típusu "rejfa " vannak az általam ismert temetőben.

A rejfa feliratát , a helyszüke miatt rövidíteni köllött .

/ Ezt majd rajzon mellékellem.

Főlszabadulás után a temetkezési vállalat gondoskodik a koporsók és rejfa készítéséről .

A kapufélfákra senki sem faragtatott fejfa díszitményü virágot. Csak a híres fararagó kapolyi Györi bácsi faragott "kosfejeket" a kapufélfák tetejére . De már eltűzelték ezeket is az unokái , ezért nem tudtam fényképen megörökíteni .

Tőlem telhetően igyekeztem a " Bölcsőtől a sírig" mindenféle szokást leírni . A verselléseket a mellékletben közlöm.

./.

M E L L É K L E T .

RÉGI IMÁK. Kis gyermek esti imája .

Én lereksem kis ágyamban , lelki , testi koporsómba .
Három angyal rejem fölött . Egyik őriz , másik vigyáz .
Harmadik a szemem lezárgya . Ámmen !

./.

NAGYOBB GYERMEK ESTI IMÁJA .

Én Istenem , jó Istenem , becsukódik már a szemem .
De a tied nyitva Atyám . Amíg alszom vigyázz reám !
Vigyázz kedves szüleimre , meg az én jó testvérimre .
Mikor a Nap újra fölkel , csókúlhassuk egymást reggel . Ámmen .

./.

Gyermekek. REGGELI IMÁJA .

a/. Hozzád fohászokodok , jó Isten , jó Atyám .
Te vigyáztál reám az elmúlt éjszakán .
Vezesse Szent karod , ma is gyermekedre .
Hogy el ne tévesszem , igaz üsvényedet . Ámen .

./.

b/. Jó Istenem fölébredtem , te örködtél én fölöttem ~~IVYVY~~
Köszönöm hogy megtartottál , hogy fölöttem virasztottál .
Áldj meg ma is Szentkezdeddel , Szentkezdedből ne eressz el . Ámmen .

./.

FELNŐTT EMBER ESTI IMÁI .

a/. Gondviselő Isten , édes jó Atyám .
Mielőtt rejemet álomra hajtánám .
Megköszönöm néked , Mű szereteted
Mely reggeltől estig kézen vezetett .
~~VEZESSEKÉZED~~
Most ez éjszakán is őrizd gyermeked .
Jóságod virasszon álmaim fölött .
Aggy édes álom közt csöndes pihenést .
Holnapi napodra boldog ébredést . Ámmen .

./.

b/. A nap lement , az éj beált , álom jójj szememre .
Jó Istenem viselj gondot alvó gyermekedre .
Uram , te őrzél e napon , te óvtad éltetem .
Benned hiszek , benned vetem minden reményemet !
Add , veszély nélkül aludnom , karjaid között nyugodnom .
Adj csendes éjt szüleimnek , adj csöndes éjt gyermekimnek !
Istenem , én járva , kelve , fölviradva vagy leerekeve .
Imádlak : mint édes Atyát , jó Atyám adj jóéjszakát . Ámmen .

./.

REGGELI IMA. *Felnőtteknek.*

Kegyelmedből új reggelre ébredtem föl jó Atyám .
Tied legyen hát a hála gyermekednek ajakán .
Te vigyáztál rám az éjjel , édes álmaim felett .

A te gondos Mindenható szereteted lebegett .
Vigyázz reám e napon is és vezessen Szentkarod.
Hogy életem olyan legyen , mint Atyám te akarod. Ámen .

./.

K Ö S Z Ü N T Ő K.

KISGYERMEK KARÁCSONYI KÖSZÖNTŐJE.

Kicsi gyerek vagyok én , kicsi verset tudok én.
Kicsi szívem, kicsi szám, boldog karácsonyt kíván !

./.

UJÉVI KÖSZÖNTŐ.

Kicsi vagyok székre állok , onnand egy nagyot kiáltok :
Boldog újévet kívánok !

./.

NAGYOBB GYERMEK KARÁCSONYI KÖSZÖNTŐJE.

Az Ur Jézus Krisztus szolgáló formában .
Mai nap született alázatos sorsban.
A Szűzmáriától Betlenem városban.
Isten ember lévén , fekszik a jászolban.
Nem volt annyi meije , hogy fejét lehajtsa .
Nem vót csendes ágya, hogy testét nyugtassa.
Fülteccett báránynak ragyogó csillaga .
Megszületett néktek édes megváltótok ! Boldog Karácsonyt kívánok !

./.

Ujévi köszöntő .

Eldöcögött már az Ujévnek szekere .
Eza szekér sok-sok örömmel van telle.
Öröm és szerencse, áldással tetézve.
Légyen e családnak asztalára téve .
Kerülje házukat a bajj és búbánat.
Bor, buza, békesség légyen e családban.
Sok boldog napokat és jó egészséget .
Aggyon az ur isten , ez Ujesztendőben!

./.

NÉVNAPRA.

De szép álmat láttam én az elmúlt éjjel.
Kerekítő vizében igazgyöngyöt leltem.
A sok igazgyöngyből , gyöngykoszorút fűztem .
Nevednek szép napján a fejedre tettem .
Sok boldog névnapot kívánok !

./.

ANDRÁSI KÖSZÖNTŐ.

Fülvirradt ma napja , András szép nevének .
Éljen békességben egész háznépével.
Bánat, keserűség tőle távol légyen.
Lelki, testi jókat az Istentől végyen.
Ha majdan megfuttya e földi pályáját.
Aggya meg az isten, mennyben koronáját!...Szívemből kívánom !

./.

FELNŐTTEK TRÉFÁS KÖSZÖNTŐI.

a/. Kedves körösztkomám azt kívánom néked.

Hogy a nevednaptyát , nagyon soká érd meg.
Ha egykor a halál lekaszál majd téged.
Koporsód; Tizakós boroshordó legyen.
Mind a két kezébe, telt csatorát tetess .
Hogy a sirodban is , mindig vígan lehess!
./.

b/. Az én barátomnak nevednaptya van ma.
Bár csak csapná meg a tüzes Istennyila.
Ha a pincészerre elnem hívsz ma engem.
A szép nevednaptyán , csókúdj meg a seggem !
./.

c/. Isten a Jánost sokáig éltesse, a pokolaa kergesse.
Ott négykézlábra álljon.
Harminchárom holló a seggiben káráljon !
./.

ISKOLAI ILLEMSZABÁLYOK .

Reggel.

Jókor fölkelj öltözz, mosdjál, az Istenhez fonászkodjál.
Még mosd a szád, szemed, füled, frissebb lesz ugy egész tested.
Hátrafésuld a hajadat, be ne lépje az orcádat.
Zsíros vagy olajos kézzel, ne kend, inkább mosd meg vízzel!
Nyakra és mellre valód legyen , mivel a pusztá nyak szégyen.
Körmodet nagyra ne neved, zsebkendőd otthon ne feledd.
./.

Utcán.

Menj az utcán szépen folyvást, nem kullogva ~~sem~~ futvást.
Magad ne görbisd előre, ne oldalogj nyakra, före.
Ne firkálj házak falára , sem kerített oldalára.
Ki firkál kerítettést, falat, az örökké számár marad.
Idős ember elől térj ki, emberséggel köszönj neki.
Amire int azt megfogadd, ha elbocsátt ,hajtd meg magad.
./.

Iskolában.

Nagyvizbe nemenj fürödni , télen szűrűn csuszkálgatni.
De siess az iskolában , mint tudomány vásárjában.
Foglalj helyet Istent kérjed, hogy tanulván célod érjed.
Időd fordítsd tanulásra , nem játéokra futkozásra.
Ne társalogj a rosszakkal, hanem magadnál jobbakkal.
Szólj okosan nem hümgelve, nem suttogva sem nebegve .
Figyelj tanítód szavára , ez válik élted javára.
./.

LEGÉNYEK LUCA NAPI KOTYULÁSOS VERSE.

Kity-kotty, kity-kotty majd hajnal lesz.
Majd meg vérad, majd reggel lesz.
Szónak a kokasok, rénak a malacok.
Gelegnya vessző, nekem is van kettő. Luca, Lusa kity, kotty!
Kendtek hizájának olyan hosszú kóbásza legyen,
Mint a Duna hossza , még annál is hosszabb.
Kity-kotty, kity-kotty majd hajnal lesz,

Majd meg vérad, majd hajnal lessz . Luca, Luca, kity, kotty.
Némémasszony kotlójának annyi csibéje legyen, mint a rostalika !
Kity-kotty, kity-kotty, Luca, Luca, kity-kotty.
Gelegunya vessző, az én tököm kettő.
Kettő a gólója, harmadik a tolójja!
Aggyonisten a gazdának, búza, erő, egészség.
Jó fönn álló tehetség! Tüzes véru feleség, akire rá fekhessék !
Luca-Luca, kity- kotty, kend valaga tritty- trotty!
Aggyon a Teremtő, finom jó borocskát .
Mivel öblögesse, naponként a torkát ! Luca, Luca, kity-kotty.
A kendtek lányának akkora legyen a csöcse, mint a Dorikorsó !
Hamarjában jön egy legény, kert felé kerítse,
A szobába be hajcsa, maga alá szoriccsa.
Ott jól meg kunkoriccsa, mind a kokas a tikot .
Még annál is jobban, három órahosszat. Luca, Luca, kity-kotty.

./.

L A K O D A L M I K Ü S Z Ü N T Ő K .

VENDÉG HÍVÁS.

Alázatossággal léptünk e hájlékba,
Eg áldása száljon a benne lakókra.
Őseinktől kaptuk e szép örökséget.
Szereti a magyar a szép vendégséget .
Ezért a gazdától bocsánatot kérünk,
Hogy tisztes házába, mi belépnyi mertünk.
Jövetelünk okát, elmondon én bőven,
Egy szép ünnepség van nálunk készülöben.
Melyre, kelmed családját általunk hivatja .
A vőlegény és menyasszony kedves édes apja.
Ki majd jövő szombaton a kedves fiának,
És az ő szépséges szeretett párgyának,
A templomban tartja majd az esküvőjét.
A saját házuknál meg a menyegzőjét.
Ennek a szép napnak, meg üljük a torát,
Készített a gazda bőséges vacsorát .
Azért gyűttünk ide, ebben az órában,
Hogy meghívjuk kendteket, e szép mulaccságba!
Egypár tányér étel elfogyasztására.
Egy-két icce bornak a megivására.
S egypár magyar csárdásnak eljárására.
S egypár magyarnóta eldalolására.
Szívesenn láttyuk és elvárjuk kendteket.
Itthol ne maraggyon, még az se ki beteg !
Ezért bátyámuram kendteket fölkérem,
Aggyanak parulát erre most énnékem!
Hogy elfognak jönni, pontosann és szépen.
Eg áldása legyen, ezen a ház népen!

./.

MENYASSZONY KIKÉRES.

Kedves vendégeim én csak azt csodálom.
Hogy akiért jöttünk, azt senől sem látom!
Talán odabent van ?... majd ki indvitálom .
Hogy kárba ne vesszen az én fáradságom.
Menyasszony- asszonyom, gyűjjön ki kérttemért!
Az én vendégeim fáradozásáért.
Előbb elkisérjük az Istenházamban.

Ott összekötik majd a hitnek láncával.
Hogy tartós boldogságban és vidám életben.
Mindhalálíg éljen szerelmes férjével.
Aggyák ki őt kérem, legyenek szivessek!
Mivel sok dolgom van, azt elvégezhessem.
Aggyák ki a mátkát, harmadszor is kérem.
Várja a vőlegény türelmetlenséggel!
Szánják meg a szegényt és ne szenvedtessék,
Hanem az arájját karjába vezessék!
./.

Ekkor következik a nyoszolyólányok kivézetése. A kiadó násznagy
vezeti ki a nyoszolyólányokat egymásután. Elmondva a verset:
"A zeneszó halgattassék, Isten szent neve áldassék!
Hogy a templom körül jártam, páratlan galambot találtam.
Vőlegényünk, ez-e a te párod?"

A vőlegény nem-mel felelt. Mikor a menyasszonyt kivézte, össze
pározták a nyoszolyólányokat a vőfényekkel és kezdődött a menyasz-
szony bucsúztató.

MENYASSZONY BUCSÚZTÁTO. *Az anyától.*

Cigány hegedűknek álljon meg zengése.
A sarkanttyuknak is szünyék meg pengése.
Mert bucsúzásomnak most léssen kezdése.
Legyünk addig csondben, míg léssen végzése.
Zeng a bucsúszavam, s hullanak könnyeim.
Tóletek bucsúzom kedves jó szüleim!
Főlséges Uristen, világ teremtője.
Tekincs le az én jó, kedves szüleimre.
Harmatként hullassad áldásid rejűkre.
Kik által engem e világba helyeztél.
Mindezekébt hálát adok itt néked én.
Tehozzad fordulok kedves édesanyám.
Ki voltál nékem hű gondozóm és dajkám.
Kedves édesanyám, tudom mint szeretted.
Jóra tanítottál, a rossztól féltetted.
Most pedig engemet szárnyamra engedted!
En jó édesanyám, mielőtt indulok.
Könnyező szemekkel, kebledre borúlok!
Bocsánatot kérek kedves szülőanyám.
Hogyha bántottalak életem folyamán.
Kérlek: az Istenért bocsásd meg ezeket.
Hogy el ne veszítsem én szegény lelkemet! /Megcsókolja anyját./

BUCSU AZ APÁTÓL.

Kedves édesapám, esdeklő szavamat!
Tehozzad intézem a bucsúzásomat.
Ki engem tápláltál, ruháztál, s neveltél.
Tegyel mindezekéért áldva az Istennél.
Mindig azon voltál, hogy engem boldoggá tegy.
Istennek nevében szépen főlneveltél.
Tiszta erkölcsökben, igaz munkásságban.
Bocsásd meg most nékem, én drága jó apám!
Ha megbátottalak, életed folyamán! /Apját is megcsókolja./

BUCSU A TESTVÉREKTŐL.

Kedves testvéreim, el ne felejtsetek.
Mily tiszta szivemből eddig szerettelek.
Eztán is szeressük egymást, bajban és örömbenn.
Ne felejtsetek egymást egész életünkben.
Nagyon szeressétek drága szüleinket.
Helyttem is, kérlek: szolgáljátok őket!
Áldjon meg az Isten, a mennyei Atya.
Húljon mindötökre az égnek harmattya ./Testvéreit megcsókúja/.

./.

MENYASSZONY BEKÜSZÖNTŐ A VÓLEGÉNYES HÁZNÁL.

Igen tisztelt háznép, szeretett jó szülők.
Fiatokra nézve, tudom hogy örültök.
Elhozta közétek az ő édes párját.
Az ő szüleinek galamb szivű lányát.
Ő aranyozza be fiatok életét.
Megosztja veletek az ő szeretetét.
Fogadgyátok be őt, meleg szeretettel.
Ő is viszonzza illő tisztelettel!
Epekedve várgya bebocsáttásukat.
Fogadgyátok őt, mint kedves lányotokat!

./.

VACSORÁHOZ ÜLTETÉS.

Boldogsággal legyen tulle ez a hajlék.
Egykis csöndöt kérek, hogy a szavam hallják!
Késerség, bánat mitőlünk távozzék.
Ki tanulni akar, tőlem most tanulják!
Tisztelt vendégsereg, foglaljanak helyet.
Terítve az asztal, mindenki leülhet.
Mert a konyhában már pörül a szakácsné.
Hogyna nem sietnek, kívül a leves-lé.
Nó, meg a lányoknak viszed már a talpa.
Hogy ez a sok legény, mind megtáncoltassa!
Azért hát tessenek ide telepedni.
Ételből, italból, mindenből részt venni!
És hogy jó levessel vessék meg az ágyat.
Kivánok szivemből nagyon jó étvágyat!

./.

LEVES KÜSZÖNTŐ.

Ügyes szakácsnéink készek mindenekkel.
Legelsőnek pedig, jó Tyukhuslevessel.
Aggyanak uraim az asztalon helyet.
Hogy e forró tálat mielőbb letegyem.
Itt van az első tál, én ide behoztam.
Hogy ezt el ne dobgyam, nagyon imátkoztam.
Itt tehát a leves, amit jó hus adott.
Ezért itt a szive ne legyen senkinek bús.
Ti meg muzsikások, húzzatok egy vig túst!

./.

Pörkölt köszöntő.

Ez itt a magyarok hires eledele.
Egy hatalmas bogrács van belőle tulle.

Irigylik a német asszonyok és férfiak .
Mert a készítettét , soha meg nem értik !
De mivel nincs már több ilyen izes étek .
Erre , a magyarnak vizet inni "vétek!"
Itt a finom pörkölt, uraim vegyétek .
Széles jó étvágyat kívánok ,egyétek !

./.

RIZSA KÖSZÖNTŐ.

Ime itt e tálban gőzölög a rizsa, aki ilyenrel él annál nínsebbiba.
Benne vagyon ebben a jó keményítő, finom püspökralat rajt az izesített !
Avólegény ebből ajánlom, jólakjon, nászéjszakán nehogy szegyenben maragyon !

./.

BOR KÖSZÖNTŐ.

Bort hoztam vendégim mégpedig fehérét .
Nem nézek e házban gazdagot, szegényt.
Ma én mindenkinek egyformán szolgállok,
Ezen italhoz én , jó gusztust kívánok.
Tessék jó vendégek e boból igyanak .
De néhány liternyit , nékem is haggyanak !

./.

MENYECSKE TÁNC KÖSZÖNTŐ.

Im itt áll előttünk az előbb még menyasszony ,
Hogy menyecske fejjel először mulasson.
Mielőtt a menyecskék soraiba lépne,
Neki is szüksége lenne egykis pénzre !
Melyből, talán mához esztendőre ,
Babapólyát és egy bölcst is vehetne .
Táncoljon hát vele mindenki egy kurtát ,
Csak le ne tepossa a cipője sarkát.
En tartom a tányért, vőlegény a vékát,
Ebbe tegye ki-ki , az Ő ajándékát .
Násznagy ur, fülkérem : Önkezdje a táncot ,
Es a vendégeknek jó példát mutasson !
Az újasszony máris riszálja a farát .
Az új házaspárért , te meg húzd rá cigány ! Eladó a menyasszony !

./.

H A L O T T I B U C S U Z T A T Ó K.

BUCSUZTATÓ A HÁZNÁL.

Most midőn megálltunk e koporsó mellett,
Szívünk úgy elszorult, szemünk könnyel tellett.
Párnapja szólt ajkán utoljára a hang,
Ma már a lekéért szól a gyászos harang .
Mielőtt irgalmad ismerném jó Uram .
Hadd szóljon azokhoz még a búcsúszavam.
Kikkel e világban éltem békességben,
Rokoni , családi igaz szeretetben.
Borúlj koporsómra kedves feleségem,
Akivel örömben, bajban együtt éltem !

Kettős bánat szakadt most a te szivedre,
Adjon erőt Isten, elviselésére!
Olyanná lettem mint a megszedett vessző,
Amely fölött zúg a síró őszi szellő!
El kőlött válni nékem az élettől,
Érettem siránkozó kedveseimtől.
Összes barátaim, és ti jó rokonok,
Holttestem vivői és ti jó szomszédok.
Szerencse és áldás ragyogjon reátok,
Amíg e világban életben járkáltok!
Most hozzád fordúlok, szenvedett Jézusom.
Ki odafönt leszen igazi orvosom.
Ne vond meg irgalmad, add meg üdvösségem,
Hozzád vágyik lelkem, Ó örök reményem!
Aki a koporsóm mellett sírva áltok,
Az Istennek jobbján, áldást kérek rátok.
Az örökéletet boldog hittel várjuk,
Ahól majd egymásra újra rátalálunk!

./.

BUCSUZTATÓ A SÍRNÁL.

Sírva nézünk reád, mi kedves halottunk.
Mindnyájónk szemében csak könnyeket látunk.
Sir az összes rokon, könnyez a jó testvér,
Ez a szörnyű bánat soha véget nem ér.
De szép volt élete, öröm a szívében.
Sok szépet remélve egész életében.
De jött a zord halál, kioltá az éltet,
Szegény fájó szívből minden reménységet.
Egy nagy sóhajzással lelke szállt az éghez,
Az ég igazságos, kegyes Istenéhez.
Halál csapásának segítsége nincsen,
Följajdult: ne hagyj el, Ó kegyelmes Isten!
Jaj kegyetlenül vittél el zord halál!
Hozzáim ily kegyetlen, Ó miért is valál?
Hirtelen rám csaptál, megrendítő módon,
Hogy itt sirassanak, gyászos koporsómon.
Ó ember hogy ki vagy: megláthatod itten,
Szomorú példa van szemed eleiben.
Füst a te életed, mely elmúlik hamar,
Tegnap vagyont gyűjtesz, ma pedig sir takar!
Ne bizz hát erődben, legyen bármekkora,
Legyőz a zord halál, Ó szegény föld pora.
Hasztalan a jómód, hiába az erő,
Ha ily gyorsan vár rám a gyászos temető.
Sógorság, komám, összes rokonaim, holttestem vivői és jóbarátaim.
Tegyetek a sírba, könyörögve értem
Hogy a másvilágon, nyerjek üdvösséget!
Tetőled bucsúzom édes hitestársam,
Ha megbántottalak, nékem megbocsássad.
Vigasztaljon Isten, azt kívánom néked,
Minden lépésedet áldja meg az Isten!
Most hozzád fordúlok, szerelmes Jézusom,
Hozzád, bűneimnek sok számával jutok.
Ha ily véget adtál gyarló életemnek,
Légy irgalmas kérlek: én bűnös lelkemnek!

./.

LEÁNYKÉRÉS

Mindenben szerencsés jóestét kívánok .
Jószándékkal tettem ide be a lábam .
Patetején azt füttyölte , na a sárgarigó ,
Hogy e házban van egy feslő rózsabimbó !
Az én körösztfiam hogy ezt meg hallotta ,
Az ódesanyjának a fülébe súgta :
Grága ódesanyám , csak az a kérésem
Ez a kislány legyen , az én feleségem !
A szülők e kérést örömmel fogadták ,
Mai nap , fiukat utnak indították .
En itt e szülőket megkövetem szépen ,
Kedves leányuknak kezét én megkörem !
A köröszt fiannak ha ő lesz a párja ,
Boldog párok lesznek , mérget veszek rájja !
Rózsás arcú kislány , csak az én óhajom :
Hogy e há ifjunak kosarat ne adjon !
Mondja ki az "igent " rózsás ajakával ,
Akkor boldog lagzit ülünk nemsokára !

•/•

MÓRINGLEVELE

Mely megiratott, valter jános kapolyi lakos mint völgyény és
Balogh Mária hajadon , kapolyi lakos mint menyasszony között. Az
urnak 1920.-dik esztendejében .

A főnt nevezett valter jános, hadirokkant , kapolyi lakos, kö-
telezi magát hogy 15. korona "Móringpénzt", a közfogyó napján
Balogh Mária , menyasszony részére átt adni .

Valamint a cseresznyési dülőben lévő 600-négyszög öi, saját
ingatlanát, esküvő utáni héten , a felesége nevére iratni .

Amennyiben a feleség , utód nélkül elhalna , úgy a Móringban
kapott ingatlan , az ajándékozó férjre marad vissza .

Annó: 1920. január. 5- dik napján.

Tanuk :

id. ifjós János, mint Kérő násznagy.
Bertalan Gábor, mint Kiadó násznagy.

Völgyény :

valter jános .
Menyasszony :
Balogh Mária.

•/•

/ Adatközlő: özv. valter jánosné . 80. éves . Kapoly. Zicsi ut, 2-szá-
mu lakos./

(Tessék fordítani, hibás lap pótlás.)

Z Á R Ó S Z Ó.

A " Bölcsőtől a sirig" című dolgozatom végére érve, sajnálat-
tal közlöm hogy a kapolyi temetőben készített felvételek, a borus
idő miatt nem jól sikerültek. Fából készült fejfát a régi temetőben
már nemtaláltam, mert Cigánytelep van a temető mellett és minden
korhadó fejfát eltűzeltek.

Annyira elhanyagolt a régi temető, úgy elvan bokrosodva és
gazosodva, alig találtam rá a régi gyalogutra, amely elválasztot-
ta a két temetőt. Sok keresés után találtam rá a gyalogut mel-
lett áló kőfeszületre és a régen falábazaton áló vasfeszületre,
amely a földön fekszik. Csak úgy tudtam róla felvételt készíteni,
előbb kigyomláltam róla a nagy dudvát és iszalagot. 18- év óta,
mióta az újtemetőbe temetkeznek, szégyenletesen elhanyagolták ezt
a temetőt.

Az újtemető nagyon szép, ez már köztemető, korszerű Ravatalazó-
val és rengeteg drága sirkövekkel.

Az 1880- előtti régitemető már erdőnek számít. Abban képtelenség
járni, olyan sűrű bokros.

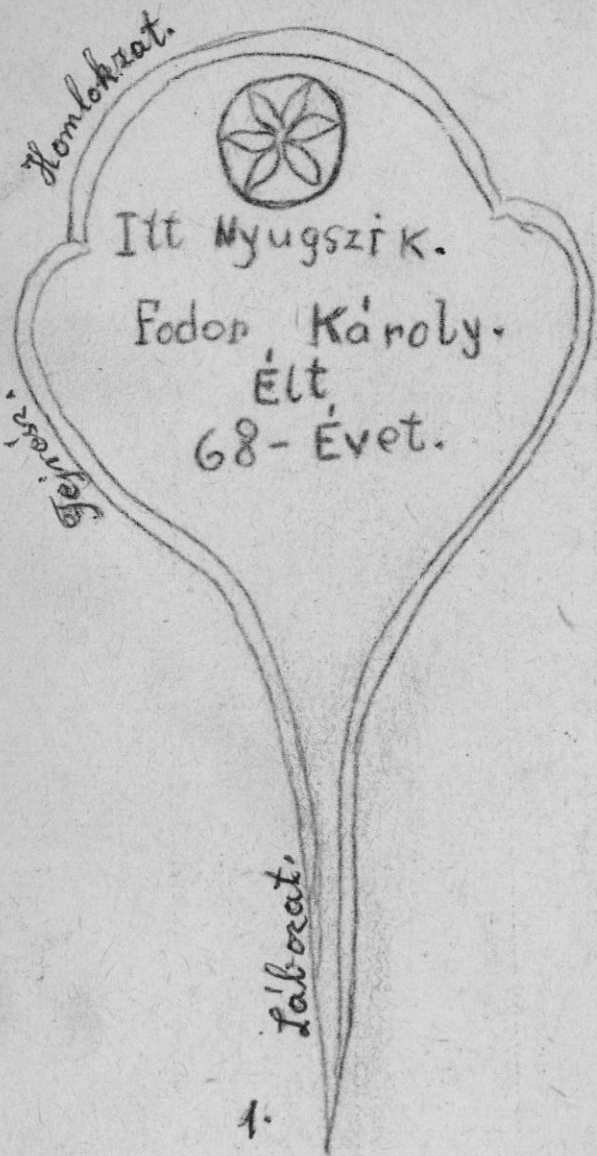
Amit tudtam megörökíttettem rajzban és fényképen a mellékletben.
A 29- es oldalnál lévő Leánykérő verset és Móringlevelet, csak utó-
lag tudtam megszerezni. A leánykérő vers adatközlője: Pusztai Gá-
bor, 78- éves TSZ- nyugdíjas. Kapoly, Rákóczi ut 51 sz. lakos.

A Móringlevél adatközlője, az én nővérem, özv. Valter Jánosné.
TSZ- nyugdíjas. Kapoly. Zicsi ut 2 sz. lakos. 80- éves. A lakodalmi
köszöntők adatközlője: Krukk Béla, 68- éves nyugdíjas TSZ- ács.
A többi köszöntőket, imákat, iskolában tanult Illemszabályok részle-
teit, a saját visszaemlékezetemből irtam le.

A halotti bucsuztatók adatközlője: Borza János, 70- éves TSZ-
nyugdíjas, Kántor a református Egyháznál.

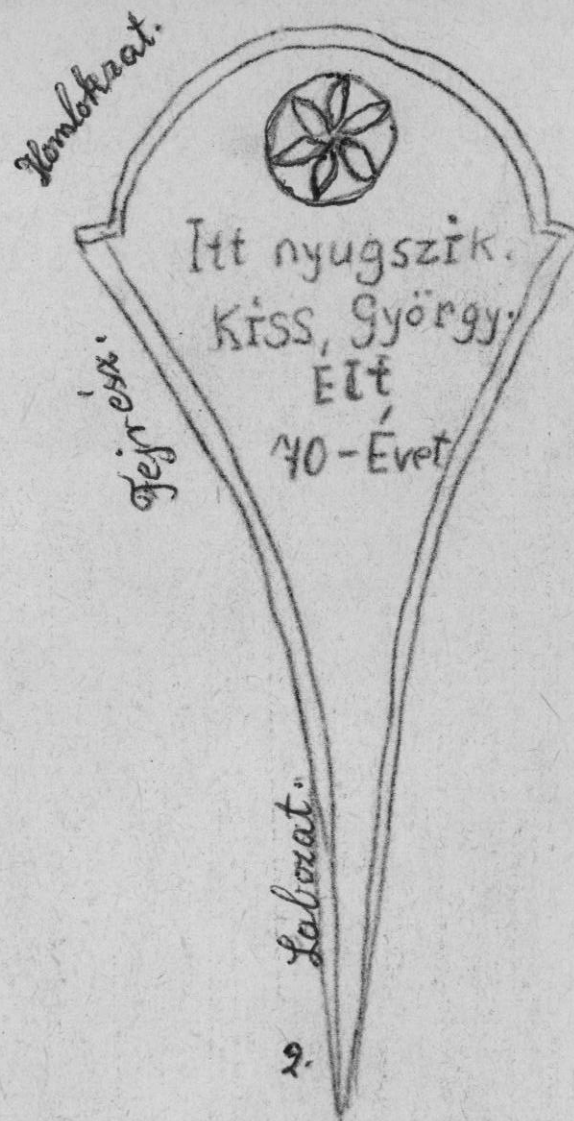
A régi készítettű fejfák alakját, a saját visszaemlékezésem sze-
rint rajzoltam le. 1937- ig, a férjhezmenésemig apám Balogh Gyula
ácsmester, ezeket az I-es, II-es, és III- as számú fejfa típusokat
készítette. A betük kivésését én is csináltam.

./.

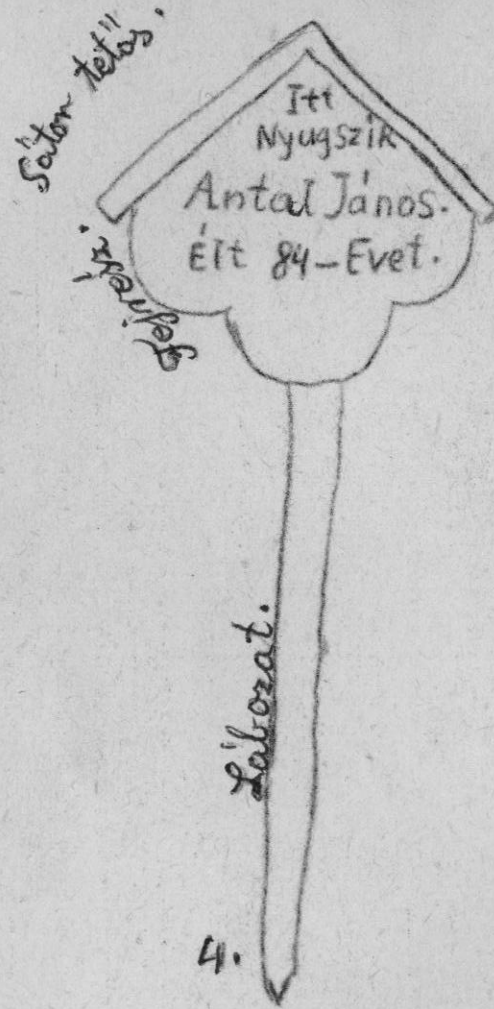

A régen készült
fejfák.

Az 1. 2. 3. számúak,

Régi fajta
fejfa.

A temetkezési
Vállalat
készítésű
fejfa

Régi fajta
fejfa.

A Kapolyi ref. temető részlete és az új köztemető részlete.

- 1/. a ref. és kat. temetőt elválasztó mesgyén lévő kidőlt vaskerest.
- 2/. szintén a mesgyén áló kő feszület.

- 3/. a ref. temetőben a szüleim sirja, háttérben a zánócos rész.
- 4/. a szegény sorsuak sirköve, a nyakig érő zánóc között.

- 5/. az új temető részlete, a sok szép drága sirkövel. Ez köztemető.
- 6/. az új köztemető modern "Ravatalazó és boncterem."

T A R T A L O M.

I. rész.

- 1/ Bevezetés.
- 2/. Születés és gyermekkor.
- 3/. Magzatelhajtás.
- 4/. Terhesség alatti tilalmak.
- 5/. A gyermek nemének jóslása.
- 6/. Szülés és csecsemő védeése a rontástól.
- 7/. Név választás, komahivás, körösztüllés.
- 8/. Paszita.
- 9/. Gyermekegyéből kimenés.
- 10/. Szoptatás, elválasztás.
- 11/. A kisgyermek öltözete.
- 12/. Csecsemők gyógyítása.
- 13/. Gyermekek játékos szokása, állatokkal.
- 14/. Egyéb játékok készítése.
- 15/. Gyermekek köszöntéses szokásai.
- 16/. Iskolai szokások.

./.

II. rész. A házassággal kapcsolatos és egyéb lakodalmi /szokások.

- 1/. Házasság és lakodalmi szokások.
- 2/. Ismerkedés.
- 3/. Házassággal kapcsolatos hiedelmek.
- 4/. Legények jelesnapai szokásaik.
- 5/. Agglegény.
- 6/. Férjhezmeséssel kapcsolatos hiedelmek, szokások.
- 7/. Pünkösdi játék.

x8/xxx ./.

III. rész. A halálozással kapcsolatos szokások.

- 1/. A halált jelző hiedelmek.
- 2/. Halál felismerése és ezután teendők.
- 3/. A harangszó halotti jelzése.
- 4/. A sirások és halottvivők.
- 5/. Szertartás a háznál.
- 6/. " a temetőben.
- 7/. Halotti tor.
- 8/. Gyász ideje.
- 9/. Egyéb temetési szokások.

;/.

IV. rész. MELLÉKLET.

- 1/. Régi imák.
- 2/. Köszöntők, név és jeles ünnepekre.
- 3/. Iskolai illemszabályok.
- 4/. Luca napi köszöntő.
- 5/. Leánykérés.
- 6/. Móringlevél.
- 7/. Lakodalmi köszöntők.
- 8/. Halotti bucsuztatók.
- 9/. Sirfejfák rajzai.
- 10/. Zárószó.
- 11/. Fényképek a régi és az új temetőről.

./.